

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Borštnik

Mentorica: prof. dr. Zinka Kolarič

PRIMERJAVA STANOVANJSKE PROBLEMATIKE
GLEDE NA SPOL

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

KAZALO

UVOD	1
1. OPREDELITEV POJMOV	4
1.1. Stanovanjski status	4
1.2. Stanovanjske razmere, stanovanjski standard	8
1.3. Regulacija stanovanjskega področja v mednarodnih dokumentih in v pravnih aktih v Sloveniji.....	10
2. NEENAKOSTI MED SPOLOMA NA STANOVANJSKEM PODROČJU	18
2.1. Vloga ženske v družini in njen vpliv na neenakosti med spoloma na stanovanjskem področju.....	19
2.2. Vloga ženske na »privatno-javnem« trgu delovne sile in njen vpliv na neenakosti med spoloma na stanovanjskem področju.....	25
2.3. Dejavniki, ki vplivajo na slabši stanovanjski položaj žensk.....	28
2.3.1. Opredelitev ustanov in ukrepov za ženske v stanovanjski stiski	34
3. ANALIZA IN INTERPRETACIJA PODATKOV DELA RAZISKAVE »KVALITETA ŽIVLJENJA V SLOVENIJI V LETU 1994«.....	37
3.1. Analiza in interpretacija podatkov o stanovanjskem statusu po spolu.....	37
3.2. Analiza in interpretacija podatkov o stanovanjskih razmerah po spolu.....	44
SKLEP	51
LITERATURA.....	55

UVOD

Stanovanje sodi med najkompleksnejše dobrine. Opisuje ga veliko število lastnosti, ki so pomembne za njegovega uporabnika. Najprej so tu fizične značilnosti stanovanja kot bivališča; to so npr. velikost, osvetljenost, trdnost strukture, opremljenost z infrastrukturo itd., pa tudi vrsta drugih težje merljivih lastnosti, ki segajo od trajnosti in varnosti stanovanjske uporabe, intimnosti doma, premoženjskih tveganj in prijateljskih vezi s sosesčino do uglednosti lokacije stanovanja. Ob tako velikem številu lastnosti stanovanja je težko podati eno definicijo ali opredelitev, ki bi bila relevantna za vse posameznike.

Privatizacija stanovanj, novi demografski trendi in povečevanje razlik ter vse pogostejša revščina tako pri nas kot tudi v svetu so privedli do tega, da se je splošna dostopnost do stanovanj zmanjšala. Na ta način se je položaj nekaterih skupin poslabšal, njihovo tveganje se je povečalo in priložnosti za dostop do primerne stanovanja se zmanjšajo. Te skupine so v težjem položaju kot ostali, saj jih primanjkljaji, nezadostna razvitost in slabo delovanje javnih programov stanovanjske oskrbe še bolj ogrožajo. Za spremembo tega položaja bi morala država in lokalne skupnosti z aktivno stanovanjsko politiko zagotoviti letno najmanj 10.000 dodatnih socialnih in 12.000 neprofitnih stanovanjskih enot do leta 2009 (Delo, 9.3.2001). Spodbujati pa bi morali tudi pridobivanje lastnih stanovanj.

V družbi prevladuje spoznanje, da na stanovanjskem področju spadajo ženske v tisto skupino, ki je postavljena v slabši, bolj zapostavljen položaj. To je pogosto premalo upoštevana skupina. Pričakujem, da bo do razlik prihajalo predvsem zaradi poglobljanja socialnih stisk zapostavljenih skupin in skupin s šibkejših socialnim položajem, zaradi privatizacije javnega fonda stanovanj in spremenjene vloge države iz tiste, ki ne zagotavlja več, v tisto, ki omogoča. Ženske spadajo v šibkejšo skupino prebivalstva zaradi slabšega položaja v družbi, slabše izobraženosti, obremenjenosti z družinskimi zadevami, kulturnih norm, vere,...

Moja teza je, da so stanovanjske razmere in stanovanjski status žensk slabši od moškega. Na to vplivajo različni stereotipi, predvsem pa slabši položaj žensk v družbi. Želim pokazati, da to ni bilo vedno tako in da na poslabšanje položaja žensk vpliva spremenjen način življenja in pojmovanja družine, ki ni več varovalni okvir, deloma pa vpliva preobrazba na stanovanjskem

področju, ki je z »ukinitvijo« prejšnjega sistema globoko pretresla našo družbo ter tako povzročila poglobljanje stanovanjske problematike predvsem pri njenih šibkejših členih in na ta način poglobila njihovo socialno stisko.

Med razlogi, da sem si izbrala to temo za diplomsko nalogo, je bila tudi želja, da bi predstavila stanovanjsko področje v Sloveniji. Želim predstaviti to tematiko in opredeliti razlike med spoloma; teorijo pa potrditi na analizi dela podatkov »Kvaliteta življenja v Sloveniji v letu 1994«. Na ta način bi poskusila potrditi ali zavrniti stereotipno stališče o slabšem položaju žensk, saj nas mediji vsak dan dobesedno bombardirajo s problemom »primerne« stanovanjske oskrbe pri ženskah. Tu ni problem samo dostop do stanovanja, ampak v razumevanju stanovanja, v aktivnostih, ki jim jih stanovanje omogoči, v nasilju in groznjah, ki jih tam doživljajo, in še problemi, povezani z prebivališčem, ko se želijo temu nasilju izogniti. Vse te razlike naj bi vplivale na definiranje vloge ženske v družbi, tako na področju zaposlovanja, kot tudi na področju družine, in naj bi posledično vodile do diskriminacij. Največje razlike naj bi bile na področju stanovanjskega statusa, kjer pričakujem več najemnic in podnajemnic ter posledično slabši stanovanjski standard žensk zaradi nižje kupne moči žensk. Predvsem pa naj bi bile razlike precejšnje na področju stanovanjskih razmer, saj se pričakuje, da ženske živijo v slabših razmerah, kar pa je odvisno predvsem od finančnega položaja posamezne osebe.

V nalogi skušam določiti elemente, po katerih se stanovanjski položaj žensk razlikuje od moških, ter pokazati, kateri so vzroki za to razločevanje. Ključni cilj naloge je analizirati položaj žensk na stanovanjskem področju, pri čemer me zanima predvsem to, ali ima patriarhalna ideologija vpliv na kakovost življenja žensk in uporabo stanovanja ter z njim povezane dostopnosti, uporabnosti, tveganja in možne rešitve stanovanjskih problemov.

Nalogo sem razdelila na tri dele. V prvem delu sem opredelila stanovanjske razmere, stanovanjski standard, tipe stanovanjske oskrbe, urejenost stanovanjskega področja na mednarodni ravni in stanovanjsko politiko v Sloveniji ter zakonske urejenosti tega področja v Sloveniji. Torej tiste pojme, ki jih bom v nalogi pozneje proučevala.

V drugem, glavnem delu, analiziram neenakost med spoloma na stanovanjskem področju. Poglavje sem pričela z splošnim uvodom o položaju žensk, kako se je z razvojem spreminjala vloga ženske v družbi ter kakšne so razlike med moškimi in ženskami. Nadalje sem razdelila

tematiko na tri dele. V prvem delu sem predstavila vpliv družine na vlogo ženske v družbi, kako vpliva vloga matere in žene na položaj, ki ga le-te imajo na stanovanjskem področju. Zadnji osrednji del je namenjen stanovanjskim tveganjem. Poizkušala bom opredeliti, zakaj spadajo ženske v skupino, ki je bolj podvržena stanovanjskim tveganjem in posledično brezdomstvu, ter kako in kdo jim lahko v takšnih primerih pomaga.

Zaključila bom s tretjim delom, ki se nanaša na analizo podatkov raziskave Kakovosti življenja v Sloveniji v letu 1994. Iz celotne raziskave o kakovosti življenja v Sloveniji bom izbrala tista vprašanja, ki anketirance sprašujejo o njihovem stanovanju in se nanašajo na njihov stanovanjski status in stanovanjske razmere. S pomočjo statistične obdelave podatkov bom analizirala stanje in poizkušala najti morebitno povezanost med spolom in slabšimi stanovanjskim razmerami oziroma stanovanjskim statusom. Ugotovitve iz analize bom povezala s teoretskim delom ter na ta način poskušala potrditi ali zavrniti tezo, da so ženske na stanovanjskem področju v slabšem položaju kot moški.

1. OPREDELITEV POJMOV

Pri opredelitvi področja raziskovanja »stanovanjske problematike« ugotovimo, da bi bilo za sociološko raziskovanje prikladneje uporabiti pojme, kot so stanovanjsko področje, stanovanjski sektor, stanovanjska preskrba, stanovanjski trg, stanovanjski sistem ali sistem stanovanjske preskrbe, ker je izraz problematika preširok in nesociološki.

V nadaljevanju bom s pomočjo obstoječih definicij, veljavnih mednarodnih in nacionalnih standardov opredelila pojme, ki nam pomagajo razumeti to široko področje.

1.1. Stanovanjski status

Vse značilnosti stanovanja, ki zadevajo uporabnikove možnosti nadzora, premoženjske in stroškovne vidike ter uporabo in kontrolo nad stanovanjem in so nematerialne, v stanovanjski politiki obravnavamo kot stanovanjski status. Lastnosti stanovanjskih statusov so odvisne od okoliščin, kajti prihaja do kulturnih in mednarodnih razlik (Mandič, 1996:213-214).

Upravljanje stanovanja je veliko bolj kompleksno kot pri drugih dobrinah, saj je povezano z vprašanjem statusa. Lastno stanovanje nam omogoča prosto razpolaganje s stanovanjem in je zato naravno superiorno vsem drugim oblikam. Zagotavlja nam »ontološko varnost«, neko varnost ter neko udobje, pa tudi možnost, da sami prosto razpolagamo s stanovanjem, česar nam najemna stanovanja zaradi neposredovanja in minimalne pravice odločanja o njem ne omogočajo. Prihaja pa tudi do izjem, kot se je zaradi nezmožnosti odplačevanja stanovanja zgodilo v Veliki Britaniji v začetku devetdesetih let, ko je prišlo do množičnih zasežb stanovanj obubožanih ali prezadolženih lastnikov. V tem primeru govorimo o stanovanju kot negativnem premoženju, saj je vrednost stanovanja manjša, kot smo za stanovanje plačali oziroma smo še dolžni.

Stanovanjski status je pomemben predvsem pri najemnih stanovanjih, kjer je od razmerja med lastnikom in uporabnikom odvisna svoboda, varnost in trajnost uporabe stanovanja. Pravice najemnikov so standardizirane in zakonsko varovane na nacionalni ravni. Obstaja več tipov najemnega stanovanja, ki se ločijo po stopnji zaščite (Mandič, 1996; 216). Tako poznamo zadružna, ki so nekakšna vmesna stopnja med najemnim in lastnim stanovanjem, javna ali socialna in zasebna najemna stanovanja.

Lastno stanovanje daje posamezniku varnost v obdobju starosti, višji status v skupnosti, priložnost materializacije lastnih predstav o domu, vrt, možnost zapuščine dedičem, premoženje in naložbo, boljši dostop do posojil - zastavno pravico, svobodo pred hišnim posestnikom. Najemno stanovanje ima naslednje prednosti: boljša izraba poklicnih možnosti in boljši pogajalski položaj do delodajalca - nevezanost na lokacijo stanovanja in na kreditne obveznosti, boljša stanovanjska mobilnost in možnost zadoščanja spremenjenim stanovanjskim potrebam zaradi sprememb v družini, ni tveganja izgube prihrankov zaradi znižanja tržne vrednosti stanovanja, prostost odgovornosti za vzdrževanje stanovanja, več priložnosti za prebivanje na lokacijah, ki so bliže delovnim mestom (Mandič, 1996:217).

Različni avtorji poudarjajo različne lastnosti, prednosti in slabosti posameznih stanovanjskih statusov. Prihaja do različnih razdelitev, tako najdemo v literaturi naslednjo delitev (Mandič, 1996:51):

- zasebno (špekulativno, komercialno, pridobitno) najemno stanovanje

Gre za zasebno dejavnost, kjer je najemno stanovanje naložba, ki se z oddajanjem stanovanja v najem povrne in prinese dobiček. Najradikalnejša oblika tega tipa preskrbe je špekulativno stanovanje, kjer je naložba in tehnična izvedba stanovanja vnaprej preračunana na največji možni dobiček v najkrajšem času, pri tem pa država ne postavlja nikakršnih omejitev. Tovrstno prosto podjetništvo najdemo največkrat pri gradnji stanovanj najnižje kakovosti - »slumov«. Z razvojem se je ta vrsta stanovanja spreminjala, saj je država zasebnemu najemnemu sektorju postavila omejitve.

- socialno/javno najemno stanovanje

Socialna stanovanja so tista, ki jih odda v najem država, njene specializirane agencije ali lokalne oblasti. Običajno so ta stanovanja zmerne standarda, namenjena so selekcionirani populaciji oziroma ciljni skupini. Ta oblika preskrbe in poseganje države sodita v sistem oskrbe s socialnimi storitvami. Z zgodovinskega razvojnega vidika ima ta tip oskrbe predvsem dopolnilno vlogo k drugim tipom oskrbe. Nastal je kot odgovor na nezadostno ponudbo primernih cenovno dosegljivih stanovanj v zasebnem najemnem sektorju. Klasičnemu pojmovanju socialnega stanovanja kot programa, ki ga izvaja država in je namenjen revnejšemu delu prebivalstva, se danes pridružujejo tudi širše opredelitve. Uporaba izraza socialno stanovanje je po Pughu (Mandič, 1996:53) neproblematična le na

najsplošnejši ravni, saj prihaja pri posameznih lastnostih, na primer pri opredelitvi uporabnikov, stopnji državne subvencije, do velikih razlik med državami. Tako ni nujno, da je država edini nosilec programa socialnih stanovanj, ampak so lahko tudi drugi akterji, npr. nepridobitni sektor.

- nepridobitno/zadružno stanovanje

Nepridobitna stanovanja pridobivajo in oddajajo nepridobitne stanovanjske organizacije. Načelo nepridobitnosti pomeni delno ali popolno odpovedovanje dobičku ter poslovanje po načelu pokrivanja stroškov. Ta preskrba je svojevrstna kombinacija lastnosti javnega in zasebnega pridobitnega sektorja. Tako kot javni sektor posluje po načelih pokrivanja stroškov, ne pa ustvarjanja dobička, tako pridobitni zasebni sektor temelji na zasebni in prostovoljni pobudi, pri tem pa imata pomembno vlogo samoorganizacija in kolektivna samooskrba.

Ločimo dve ključni obliki nepridobitnih stanovanjskih organizacij: stanovanjsko zadrugo in stanovanjsko združenje.

1. Stanovanjske zadruge imajo različne oblike, najpogostejša je stanovanjska zadruga skupnega lastništva, pri nas pa jih enačimo z gradbenimi zadrugami. Zadruga je pravna oseba, ki ima v lasti večje število stanovanj, običajno sklenjen kompleks. Zadruga stanovanja zgradi ali kako drugače pridobi, vzdržuje, upravlja in oddaja v najem svojim članom. Član zadruge ima pravico do uporabe posameznega stanovanja, za uporabo katerega plačuje najemnino in funkcionalne stroške. Stanovalec je lahko najemnik, hkrati pa tudi član zadruge in tako njen delničar, kar pomeni, da ima možnost upravljanja celotnega premoženja. Stanovanjska zadruga tako predstavlja posebno kombinacijo vloge lastnika in uporabnika. Zadružniki so tako individualni najemniki in hkrati kolektivni lastniki. Ta preskrba se v nekaterih točkah približa kondominiju in sodi med zadruge potrošnikov. Kjer so zadruge močno razvite in med seboj povezane v regionalna in nacionalna krovna združenja z dobro oblikovanimi interesi, imajo njihovi predstavniki pogajalsko moč nasproti državi, to pa jim omogoča, da vplivajo na oblikovanje stanovanjske politike.
2. Stanovanjska združenja v nasprotju z zadrugo oddajajo stanovanja v najem tretjim osebam. Ker najemniki nimajo upravljaljskih pravic, je odpoved dobičku pogodbeno

določena s koncesijo države, katera pooblasti združenje za opravljanje storitve, ki bi jo sicer opravljala sama. Pogodbeno razmerje ne pomeni le odsotnosti dobička, ampak tudi tveganje, saj država vnaprej določi temeljne pogoje gospodarjenja, kot so višina najemnine, oprema soseske s komunalno infrastrukturo, oskrba z ugodnimi posojili...

- lastno (lastniško, lastniško zasedeno) stanovanje

To je stanovanje v lasti gospodinjstva, ki v njem prebiva in si ga je samo pridobilo. Le to ima lastninsko ali razpolagalno pravico nad njim.

V primerjavi z Evropsko skupnostjo kaže slovenski sklad stanovanj nekatere posebnosti. Po letu 1991 se je z nakupom do tedaj javnih, najemnih stanovanj delež le teh zmanjšal na 13%. Ta delež je v primerjavi z drugimi državami zelo nizek. Pri razvrščanju naših tipov stanovanjske preskrbe pride do težav. Po letu 1993, po procesu denacionalizacije dela družbenih najemnih stanovanj, so prešla ta v last fizičnih, zasebnih pravnih oseb in javnih pravnih oseb. Prejšnji podnajemniki v zasebnih stanovanjih so se preimenovali v najemnike.

Ob dani strukturi stanovanjskega sklada v Sloveniji lahko ugotovimo, da omogoča le - ta posameznikom ne le zelo majhno izbiro in možnost spremembe stanovanjskega statusa, ampak da se je zmanjšala tudi izbira znotraj samega najemnega sklada stanovanj. Posebnost naše stanovanjske oskrbe je tudi samooskrba oziroma neformalno opravljanje storitev – samogradnja. Ta model omogoča mnogim, da na ta način postanejo lastniki stanovanj. Le - ta so navadno na boljših lokacijah, varnejših, uglednejših, kot so do sedaj živeli. Omogočajo jim neke vrste špekulacije s prodajo le - teh in novo gradnjo na še boljši lokaciji, po obsegu večjo. To predstavlja nekakšen način za pridobivanje denarja (Dowling, 1998: 479). Delež takšnih gradenj znaša pri nas 21% (Mandič, 1999:150) in je povezan z zgodovinskim vzorcem urbanizacije, industrializacije in razpršene zemljiške posesti. Na ta način so prebivalci oddaljenejših predelov vsakodnevno migrirali v mesta na delo in v prostem času z družino in prijatelji postopno gradili na svoji zemlji. Ni bilo jasno, ali je bila to novogradnja, adaptacija ali nadomestna gradnja. To ureditev je podpirala stanovanjska politika v socializmu.

1.2. Stanovanjske razmere, stanovanjski standard

Stanovanjske razmere so sinonim za stanovanjske pogoje, kakovost stanovanja, stanovanjsko raven ali stanovanjski standard, označujejo pa predvsem fizične lastnosti stanovanja in opisujejo stanovanje kot trdno, grajeno strukturo. Tako dobimo najpomembnejšo funkcijo stanovanja kot zavetišča ali zavetja pred naravnimi nevšečnostmi.

Stanovanjske razmere vključujejo neke normativne razsežnosti. Primerja se lahko zaželena kakovost stanovanja z realno oziroma se poizkuša želeno doseči. Normativno stanje je opredeljeno bodisi kot minimum ali maksimum. Zahteve po zakonski opredelitvi minimalnih bivalnih razmer so vodile k nastanku sodobne stanovanjske politike. Njena glavna naloga je zagotavljanje minimalno sprejemljivih stanovanjskih razmer ob vse večjem količinskem primanjkljaju stanovanj. Na ta način so definirali kazalce stanovanjskih razmer (Vogelnik v Mandič, 1996:64), ki so naslednji:

- dnevna osvetljava,
- vlaga,
- stanovanjska naseljenost,
- zračnost,
- vodovod,
- stranišče in kanalizacija,
- elektrika,
- stanovanjski prostori, ki se uporabljajo hkrati kot kuhinja in kot spalnica,
- število oseb, ki spijo v enem prostoru in
- število postelj glede na število oseb.

Z modernizacijo se je na mednarodni ravni oblikovalo več kompleksnih kazalcev stanovanjskih razmer. Njihova funkcija je:

- da jih lahko nacionalne stanovanjske politike uporabijo kot priporočila,
- da omogočajo merjenje in primerjavo z drugimi državami in
- da omogočajo analize za potrebe oblikovanja politik.

Leta 1980 so na Svetu OECD sprejeli seznam socialnih indikatorjev OECD, kjer so med kazalce fizičnega okolja poleg notranje stanovanjske površine vključeni tudi naslednji kazalci stanovanjskih razmer:

- dostop do zunanjega odprtega prostora,
- osnovna stanovanjska oprema (kuhinja, tekoča voda, stranišče, kopalnica),
- dostop do izbranih storitev v razdalji 15 minut,
- onesnaženost zraka in
- izpostavljenost hrupu.

Poznamo še dva novejša kompleksa, kot sta Stanovanjska statistika Evropske skupnosti in Program stanovanjskih indikatorjev UNCHS. Oba razvijata kompleksno množico kazalcev delovanja stanovanjske politike, kazalci stanovanjskih razmer pa kažejo na dejanske učinke stanovanjskih politik.

Stanovanjski standard ima nek ožji, tehnični pomen, ki zajema vrsto tehničnih zadev glede primernosti stanovanja. Zadeva trdnost in trajnost gradbene strukture, požarno varnost, higiensko-sanitarne prostore, ekološke in lokacijske pogoje, ekonomičnost, določanje velikosti prostorov in opremljenost stanovanja in stanovanjskih hiš. Večina teh tehničnih zahtev je zajetih v splošnih gradbenih predpisih, ki vsebujejo normative za minimalne standarde in dovoljena odstopanja. Stanovanja, ki ne ustrezajo tem minimalnim zahtevam, so obravnavana kot zakonsko neustrezna in nelegalna oziroma tako imenovane »črne gradnje«.

Stanovanjski standard je sinonim za materialne vire, pa ni edini ali najpomembnejši stanovanjski parameter kakovosti življenja. Pomembne so tudi tiste značilnosti, ki zadevajo uporabo stanovanja in svobodnega odločanja o njem. Prav to je jedro Titmusovega koncepta »upravljanja virov«. Po njem se kakovost življenja ne določa le z danimi viri, ampak tudi z možnostmi, da posameznik odloča o njihovi uporabi in jih upravlja, saj le tako lahko nadzira in zavestno upravlja svoje življenje (Boh v Mandič 1996:65).

1.3. Regulacija stanovanjskega področja v mednarodnih dokumentih in v pravnih aktih v Sloveniji

V zadnjem desetletju je v mednarodni skupnosti prišlo do pomembne spremembe. Namesto koncepta stanovanjskih potreb se je uveljavil koncept stanovanjskih pravic, ki imajo enak status kot vse ostale človekove pravice. Pomembno je tudi dejstvo, da nobena skupina ni diskriminirana in da je primerno, cenovno dosegljivo in dostopno stanovanje splošno priznано kot temeljna sestavina življenja v miru, dostojanstvu in varnosti kot ena izmed treh temeljnih človekovih pravic.

Začetek razvoja zakonskega urejevanja pravice do stanovanja spada v leto 1948, ko je Generalna skupščina OZN sprejela Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, ki v 25. členu pravi: «Vsakdo ima pravico do življenjske ravni, ki zagotavlja njemu in njegovi družini zdravje in blagostanje, vključno s hrano, obleko, stanovanjem,...Materinstvo in otroštvo sta upravičena do posebne skrbi in pomoči.» (Mandič, 1999: 29). Tukaj zasledimo prvi poudarek nediskriminacije žensk in tudi začetek urejevanja pravice do stanovanja, ki se je s časom le še razvijala, tako da jo je vedno več organizacij uvrščalo med pomembne, osnovne pravice posameznika.

Utrjevanje stanovanjskih pravic se je nadaljevalo v letu 1966, ko je Generalna skupščina OZN sprejela Mednarodno konvencijo o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, ki jo je ratificirala tudi Slovenija. V 5. členu pravi: «Države podpisnice priznavajo pravico vsakogar do primerne življenjske ravni zase in svojo družino, upoštevaje primerno hrano, obleko in stanovanje, kakor tudi do stalnega izboljševanja življenjskih pogojev. Države podpisnice bodo ustrezno ukrepale, da zagotovijo uresničevanje teh pravic, priznavajoč ob tem pomembnost mednarodnega sodelovanja, ki temelji na svobodnem soglasju.» (<http://www.svet-sios.si>)

Pravico do primerne stanovanja iz te konvencije je pozneje nadgradila ter natančneje in podrobneje določila Resolucija OZN Človekova pravica do primerne stanovanja, ki jo je leta 1993 sprejel Komite za ekonomske, socialne in kulturne pravice. Tako se odtelej ta pravica nanaša na vsakega posameznika, ne glede na premoženje, raso, zdravstveni položaj...

Ta pravica do stanovanja ima sedem zahtev (Mandič, 1999: 30):

1. Pravna varnost stanovanjskega statusa. Ne glede na obliko posesti morajo imeti osebe določeno varnost posesti, ki jim zagotavlja zakonsko zaščito pred izselitvijo, vznemirjanjem in grožnjami.
2. Dostopnost komunalnih storitev in infrastrukture. Primerno stanovanje mora vsebovati vse pritikline, ki so bistvene za zdravje, varnost, udobje in prehrano, kot so npr.: pitna voda, energija za kuhanje, ogrevanje, razsvetljavo, ...
3. Cenovna dosegljivost. Strošek za stanovanje naj bo sorazmeren dohodkom, država pa naj zagotavlja subvencije, najemniki naj bodo zaščiteni pred previsokimi najemninami.
4. Primernost za bivanje. Stanovanje mora dajati stanovalcem primerno površino, zaščito pred mrazom, vročino, vlago, dežjem in drugimi vplivi.
5. Dostopnost stanovanja tistim, ki so do njega upravičeni. Primerno stanovanje mora biti dostopno ljudem, ki so do njega upravičeni, zlasti zapostavljene skupine, kot so starejši, otroci, fizično prizadeti, neozdravljivo bolni, HIV pozitivni, ljudje z duševnimi boleznimi, osebe s stalnimi zdravstvenimi problemi,... naj imajo zagotovljeno določeno prednost pri stanovanjski oskrbi.
6. Primernost lokacije. Stanovanje mora dopuščati dostop do zaposlitvenih možnosti, zdravstvenih, izobraževalnih, varstvenih in drugih storitev.
7. Kulturna primernost. Način gradnje in material morata dopuščati, da se primerno izrazi kulturna identiteta in raznolikost, tudi v primeru modernizacije.

Leta 1996 je bila sprejeta Istanbulska deklaracija OZN o človekovih naseljih in njen akcijski načrt Agenda Habitat. Agenda Habitat poudarja načela, ki so se jim države podpisnice zavezale in sprejele obveznost, da jih bodo uresničevale z lokalnimi, nacionalnimi, subregionalnimi in regionalnimi načrti delovanja in/ali politikami in programi, ki so sestavljeni in se izvajajo v sodelovanju z zainteresiranimi stranmi na vseh ravneh. Podpira jih mednarodna skupnost, upoštevajoč, da so ljudje v središču prizadevanj za trajnostni razvoj, vključno z ustreznim stanovanjem za vse in s trajnostnim razvojem človekovih naselij. Ljudje imajo pravico do zdravega in produktivnega življenja v skladnosti z naravo (Agenda, 1996:37-48).

Pri izvajanju zgornjih zavez je treba posvetiti posebno pozornost razmeram in potrebam revnih ljudi, brezdomcev, žensk, starejših oseb, prvotnih prebivalcev, beguncev, preseljenih ljudi,...(Agenda,1996:37), tako moramo podrobneje definirati naslednje zahteve, ter na ta

način oblikovati stanovanjsko politiko, da imajo vse kategorije prebivalstva enake možnosti in da je to skladno z razvojem okolja in države. Te zahteve so naslednje:

Ustrezno stanovanje za vse obvezuje vlade, da ljudem omogočijo pridobiti si stanovanje in zaščititi ter izboljševati svoja bivališča in soseske. Zavezujejo se, da bodo uresničevale cilj izboljšanja življenjskih in delovnih pogojev na osnovi pravičnega in trajnostnega razvoja, tako da bo lahko vsakdo imel ustrezno stanovanje, ki bo zdravo, varno, pravno zavarovano, dostopno in cenovno dosegljivo in bo vsebovalo osnovne storitve in pritikline, bivajoči pa bo užival svobodo pred diskriminacijo glede stanovanja in pravnega položaja pri uporabi stanovanja.

Zaradi procesa urbanizacije je mogoče doseči trajnost človekovih naselij le z učinkovito uporabo virov v takšnem obsegu, da ne ogroža ekosistema, in z upoštevanjem načela previdnosti. Zagotavljati je potrebno vsem ljudem, zlasti pa pripadnikom ranljivih in zapostavljenih skupin, enakopravne možnosti za zdravo, varno in produktivno življenje v skladu z naravo in z njihovo kulturno dediščino, duhovnimi in kulturnimi vrednotami. Tako je v življenju zagotovljen ekonomski in socialni razvoj ter varstvo okolja in tako prispeva k doseganju nacionalno uravnoteženih, trajnostnih razvojnih ciljev.

Z omogočanjem in sodelovanjem ključni udeleženci v javnem in zasebnem sektorju ter skupnostih igrajo učinkovito vlogo pri razvoju človekovih naselij in zagotavljanju stanovanj na nacionalnem, državnem in lokalnem nivoju. Točka enakopravnosti spolov je ena najbolj relevantnih za mojo analizo, saj obvezuje vlade, da uresničujejo cilj enakosti spolov pri razvoju človekovih naselij, ter se obvezujejo k naslednjim ciljem:

- Upoštevanje obeh spolov pri sprejemanju zakonodaje, politike, programov in projektov človekovih naselij, s pomočjo analize, ki beleži stanja po spolu.
- Razvijanje konceptualnih in praktičnih metodologij za načrtovanje človekovih naselij z vidika spolov ter razvoj in vrednotenje človekovih naselij, vključno z razvijanjem kazalcev.
- Zbiranje, analiziranje in razširjanje podatkov, ki so razčlenjeni glede na ugotavljanje stanja po spolu, ter informacij o zadevah v zvezi človekovimi naselji, vključno s statističnimi sredstvi za razpoznavanje in predstavitev nenagrajenega dela žensk, da bi te podatke in informacije uporabili pri oblikovanju in izvajanju politik in programov.

- Upoštevanje vidika spolov pri oblikovanju in izvajanju za okolje zdravih in trajnostnih mehanizmov za upravljanje s sredstvi proizvodnih tehnik in razvoja infrastrukture v podeželskih in urbanih območjih.
- Oblikovanje in krepitev politike in prakse za spodbujanje popolne in enakopravne udeležbe žensk pri načrtovanju in odločanju o človekovih naseljih (Agenda, člen 46.).

Stanovanjski sektor mora biti produktiven in dostopen komercialnemu financiranju, zato moramo krepiti obstoječe finančne mehanizme in razvijati inovativne pristope za financiranje izvajanja Agende Habitat. Na ta način bodo spodbujali zmogljivo, učinkovito in odgovorno dodeljevanje sredstev in upravljanje z njimi, ob zavedanju, da morda največje možnosti za zagotavljanje stanovanj revnim omogočajo manjša posojila lokalnih ustanov.

V interesu mednarodnega miru, varnosti, pravičnosti in stabilnosti se države zavezujejo, da bodo krepile mednarodno sodelovanje in partnerstvo, ki bo v pomoč pri izvajanju nacionalnih in globalnih načrtov delovanja in uresničevanja ciljev Agende Habitat. To bodo izvajali s prispevanjem in sodelovanjem multilateralnih, regionalnih in bilateralnih programov sodelovanja in z institucionalnimi ukrepi oziroma sporazumi ter programi tehnične in finančne pomoči, s spodbujanjem izmenjave ustrezne tehnologije, zbiranjem, analizo in razširjanjem informacij o stanovanjih in človekovih naseljih.

Države se zavezujejo, da bodo spoštovale in izvajale načela in cilje Agende Habitat, ki je vodilo za delovanje v okviru držav in nadzorovanje napredovanja k ciljem Agende. Kvantitativni in kakovostni pokazatelji na nacionalnem in lokalnem nivoju odražajo različnost v naši družbi in so potrebni za načrtovanje, nadzor in za vrednotenje napredovanja k zagotavljanju stanovanj za vse in trajnostnih človekovih naselij. Pri tem posvečamo posebno pozornost zapostavljenim in ranljivim skupinam .

V letu 1996 je bila dopolnjena Evropska socialna listina, ki v 31. členu govori o »pravici do stanovanja«. Z namenom zagotovitve učinkovitega izvajanja pravice do stanovanja se podpisniki zavezujejo k izvajanju naslednjih ukrepov: razvijati dostop do stanovanja primerne standarda, preprečevati in krčiti brezdomstvo, s ciljem, da bi ga postopoma odpravili, zagotavljati, da bo cena stanovanja dostopna tudi tistim, ki nimajo primernih virov.« (Mandič, 1999:32).

V Sloveniji je vprašanje zagotavljanja pravice do stanovanja zastavljeno predvsem na nacionalnem nivoju, v okviru stanovanjske politike in njenih ukrepov. Države morajo poskrbeti za človekovo pravico do stanovanja, jo definirati, razvijati in varovati. Stanovanjska politika ima na voljo veliko instrumentov in organizacijskih oblik, s katerimi zagotavlja pravico do kakovostnega, primernega, cenovno dosegljivega in varnega stanovanja. Problemi nastajajo predvsem v zasebnem sektorju. Država lahko na več načinov intervenira, lahko skupine ljudi, ki spadajo med problematične, manj prepušča zasebnemu sektorju. Z zasebnim sektorjem lahko sodeluje, ga spodbuja k spoštovanju postavljenih standardov oziroma s stanovanjskimi storitvami zasebnega sektorja zakonsko postavi cenovne, kakovostne in pravne standarde. Da pa bi do tega prišlo, mora država s socialno in urbanistično politiko definirati javni interes (Černič Mali, Kreitmayer, 1999:240).

Osnove stanovanjske politike v Sloveniji so določene z dvema glavnima dokumentoma: Stanovanjskim zakonom (Ur. l. RS 18/91), ki v 75. členu določa pristojnost države, da sprejme Nacionalni stanovanjski program (NSP) ter zagotovi sredstva za njegovo izvajanje. Stanovanjski zakon, ki je bil sprejet leta 1991, je uvedel nov sistem reševanja stanovanjskih vprašanj, takšnega, ki je bolj prilagojen pogojem tržnega gospodarstva. Predpisal je tudi ustanovitev Stanovanjskega sklada RS ter omogočil ustanovitev občinskih stanovanjskih skladov in neprofitnih stanovanjskih organizacij. Prinesel je tudi podlago za uvedbo socialnih ukrepov, pri čemer je izhajal iz načela, da je skrb za razrešitev stanovanjskega vprašanja predvsem skrb vsakega posameznika, država pa skozi sistem socialnih korektivov skrbi za skupine državljanov, ki brez njene pomoči ne bi mogli rešiti svojega stanovanjskega vprašanja, ter tako prevzel »načelo omogočanja«. Vloga države pri stanovanjski politiki je opredeljena kot posredna, ker država samo ustvarja možnosti, da si potem državljani lahko sami pridobijo primerno stanovanje. Tip stanovanjske politike je opredeljen kot podporni, ker država samo posredno podpira druge nosilce stanovanjske oskrbe, npr. občine, neprofitne stanovanjske organizacije, zasebni najemni sektor in zasebno oskrbo z lastnimi stanovanji.

Stanovanjski zakon je določil tudi pravno podlago za ukinitve družbene lastnine na stanovanjskem področju in začel ter končal prvo od številnih faz privatizacije v Sloveniji (Starič, Strajnar, 1995:68). Prejšnji »javni« lastniki socialnih stanovanj so bili z zakonom prisiljeni prodati celotno stanovanjsko premoženje tedanjim najemnikom (Stanovnik, 1998:774). Stanovanja so se prodajala po pretirano nizki ceni, vendar vsi niso bili upravičeni do nakupa. Vlada je v neenak položaj postavila tisti del populacije, ki je leta in leta plačevala

prispevke v stanovanjski fond, pa ni nikoli dobila stanovanja, temveč je gradila svoje domove z bančnimi krediti. Tako pridobljeni denar pa se je porazgubil v državnem proračunu in je bil le deloma uporabljen v stanovanjskem sektorju.

Zaradi ugodnih odkupnih pogojev je bilo tako prodanega okoli 70% socialnega najemniškega premoženja, zaradi prenizke cene stanovanj pa se je odločil za nakup tudi tisti del populacije, ki obveznosti v zvezi z lastništvom težko vzdržuje. Vzporedno s tem procesom je potekal proces denacionalizacije nepremičninskega premoženja. Ta proces poteka počasneje predvsem zaradi zaščite najemnikov, ki bivajo v denacionaliziranih stanovanjih in neprizanesljivo omejuje pravice denacionalizacijskih upravičencev. Najemniki ne morejo izkoristiti svoje pravice do odkupa, ker za stanovanja, v katerih bivajo, velja moratorij prodaje le – teh, ker nekdanji razlaščenci in njihovi dediči zahtevajo vrnitev nacionaliziranega premoženja, imajo pa pravico do neprofitne najemnine.

Tu prihaja do konfliktnih situacij, ki so povezane s pričakovanji najemnikov, da jim bo država omogočila nakup stanovanj po pogojih iz privatizacije na podlagi stanovanjskega zakona, in na drugi strani s pričakovanji lastnikov denacionaliziranih stanovanj, da bo država omogočila profitno rabo stanovanja.

Stanovanjski zakon, ki je bil sprejet leta 1991, je bil večkrat spremenjen ali dopolnjen, predvsem so se zgodile spremembe na področju:

- razmerij med lastniki denacionaliziranih stanovanj in prejšnjimi imetniki stanovanjske pravice, vendar je Ustavno sodišče te spremembe razveljavilo,
- upravljanja v večstanovanjskih hišah, razmejene pa so bile tudi pristojnosti na stanovanjskem področju med občinami in upravnimi enotami,
- oblikovanja neprofitnih najemnin, z upoštevanjem stroškovnega načela, pa tudi socialno vzdržnost neprofitnih stanovanj.

V začetku meseca oktobra 2003 je stopil v veljavo nov stanovanjski zakon. V novem zakonu so številne novosti, s katerimi so, ob ohranjanju sistemskih načel stanovanjskega zakona iz leta 1991, uveljavili določbe, s katerimi so se uredila zgoraj naštetá področja, bistvenih sprememb pa ne prinaša, saj ohranja osnovne sistemske rešitve, uveljavljene z že sprejetim zakonom v letu 1991, vendar jih vsebinsko nadgrajuje. Pomembne novosti so na naslednjih vsebinskih sklopih:

- uvedba rezervnega sklada za dolgoročno zbiranje sredstev za posledično boljše vzdrževanje stanovanjskega sklada;
- razmejitev med pogodbo o medsebojnih razmerjih in pogodbo o opravljanju upravniških storitev;
- na novo urejuje celoten sistem socialnih korektivov na stanovanjskem področju (subvencije, dodeljevanje najemnih stanovanj);
- ureja pravna razmerja med investitorjem in kupcem stanovanj ter na ta način zaščiti kupca;
- preko zakona predlaga najemnikom denacionaliziranih stanovanj ohranjanje pravice do najema za nedoločen čas in neprofitno najemnino, omogoča pa tudi »nadomestno privatizacijo«;
- uvaja celovit sistem evidenc na stanovanjskem področju (kataster stavb in register stanovanj, upravnikov, najemnih pogodb), ki je potreben za spremljanje stanja in ukrepanje države in lokalnih skupnosti;
- zagotavlja izenačitev pogojev za državljane Evropske skupnosti na stanovanjskem področju, ob pogojih vzajemnosti.

Z vsem temi novostmi nov stanovanjski zakon prispeva k boljši vzdrževanosti več stanovanjskih objektov, na novo se oblikuje način plačevanja najemnin za vse vrste stanovanj, zaščiti kupce stanovanj z določitvijo pravnih razmerij in ažuriranostjo katastra stavb in registrov ter na ta način prepreči morebitne prevare.

Nacionalni stanovanjski program – NSP deluje na podlagi 76. do 78. člena stanovanjskega zakona iz leta 1991, sprejet in potrjen je bil v letu 2000. Opredeljuje najpomembnejše smeri razvoja stanovanjske oskrbe, ki izražajo javni interes na stanovanjskem področju, to pa je vsakemu državljanu RS ob njegovem lastnem prizadevanju omogočiti pridobitev primerne stanovanja zanj in za življenje njegove družine. NSP določa tudi izhodiščne pogoje in ukrepe aktivne stanovanjske politike od leta 2000 do leta 2009, na stanovanjskem področju pa določa ukrepe, ki so v pristojnosti države, ter opredeljuje vlogo, ki jo imajo pri izvajanju lokalna skupnost, finančne in druge ustanove. Aktivna stanovanjska politika naj bi z usklajenimi ukrepi države in drugih dejavnikov zagotovila zadostno število raznovrstnih stanovanj za različne sloje prebivalstva in lažje pridobivanje vseh vrst stanovanj na različne načine ter ustrezno kakovost stanovanjskega in bivalnega okolja. Za uresničevanje NSP so potrebni neposredni ukrepi – zakonodaja in finančne intervencije in posredni ukrepi države – davčna politika ter ukrepi lokalnih oblasti.

Glavni cilji stanovanjske politike, utemeljene na uresničevanju NSP, ki jih bo, upošteva je ustavna, zakonska in mednarodna načela, mogoče postopoma doseči z usklajenimi ukrepi države, lokalne skupnosti in drugih dejavnikov, so (<http://www2.gov.zak/akt-vel.nsf>):

1. izboljšati dostopnost do vseh vrst stanovanj na različne načine, odvisne od finančnih možnosti in potreb prebivalstva, mobilnosti in drugih okoliščin;
2. olajšati in spodbujati različne načine pridobivanja in različne vrste lastništva stanovanj;
3. zagotavljati primerne oblike pomoči pri uporabi stanovanj tistim, ki tega ne zmorejo sami;
4. izboljšati pogoje za gospodarjenje s stavbnimi zemljišči za graditev stanovanj in stanovanjskih hiš ter za upravljanje z njimi;
5. povečati obseg graditve stanovanj in stanovanjskih hiš, vključno s prenovo obstoječih;
6. spodbujati boljšo kakovost stanovanj in bivalnega okolja in zagotavljati ustrezen stanovanjski standard, tudi glede primerne velikosti stanovanj;
7. uravnotežiti ponudbo in povpraševanje po stanovanjih, tako da bo zagotovljeno zadostno število stanovanj, namenjenih za nakup oz. pridobitev v najem tam, kjer obstaja primanjkljaj oziroma povpraševanje po stanovanjih;
8. z izboljšanjem celotne stanovanjske oskrbe spodbujati demografski razvoj in omogočati ustanavljanje novih gospodinjstev;
9. z ustrezno stanovanjsko oskrbo prispevati k varstvu družine, starejših in invalidnih oseb in drugih ranljivih skupin prebivalstva;
10. spodbujati stanovanjsko tržišče in njegove koristne razvojne učinke.

Področje socialnih stanovanj ureja poleg stanovanjskega tudi Zakon o socialnem varstvu (Ur. L. 54/92). Socialno stanovanje je v stanovanjskem zakonu opredeljeno kot »stanovanje, ki je namenjeno za oddajo socialnemu upravičencu« (4.člen), glavni akter pri oskrbi s tovrstnimi stanovanji pa je občina. Upravičenci do dodelitve socialnega stanovanja so državljani Republike Slovenije, katerih skupni prihodek na družinskega člana ne presega višine, ki jo za upravičenost do denarnega dodatka določajo predpisi s področja socialnega varstva (100. člen). Na stanovanjskem področju poznamo še podporo, ki jo imenujemo »pomoč pri uporabi stanovanja« oziroma delno nadomeščanje stanarine. Upravičencu do denarnega dodatka se le-ta poveča za višino najemnine, ki bi jo plačeval v neprofitnem ali socialnem stanovanju, vendar je polno nadomeščanje najemnine namenjeno le osebam, starejšim od 60. let in tistim, ki so trajno nezmožni za delo in jim je denarna pomoč edini vir preživljanja (Černič Mali, Kreitmayer, 1999:240-241).

2. NEENAKOSTI MED SPOLOMA NA STANOVANJSKEM PODROČJU

Stereotipna predstava o ženskah kot o odvisnih in nesamostojnih bitjih se je še podkrepila z zaposlovanjem žensk izven doma ter podaljševanjem dolžine delovnega časa in otroškim varstvom, kar jih je postavilo v neenak položaj ter jih dvojno obremenilo. Nosilci moči v družbi - moški so te spremenjene vloge ženske v družbi zavračali, saj le-te na ta način niso bile več vzdrževane in doma, kar je pomenilo neko samostojnost žensk; po drugi strani pa so se zahteve na trgu delovne sile tako spremenile, da so bile ženske primorane iskati delo izven doma, predvsem zaradi ekonomskih potreb.

Funkcija žensk - dajanje življenja (spočetje, nosečnost, rojevanje, dojenje) je podaljšana v sfero družbenega, kulturnega oblikovanja človeka in deluje tako, da se ohranjajo ženski vsiljene vloge in se tako preko vzgoje oblikuje posebnosti moške in ženske identitete. Posebna narava ženske nam ne da odgovora, zakaj imajo takšno vlogo v družbi, ker je ta že v družbeni strukturi, ki te razmere producira, in je kot nekakšna posledica družbene delitve dela oziroma odnosov v proizvodnji dobrin (Jogan, 1990:15). S poudarjanjem razlik med moškim in žensko ohranja vrednote, ki moškim omogočajo večjo oblast v družbenem in političnem življenju, in na takšen način potrjuje mit o ženski sovražni družbi.

Z modernizacijo proizvodnje so se spremenile potrebe po delovni sili in tako se je dokončno utrdila delitev na moško in žensko sfero, kot cepitev na področje dela in doma. Izoblikoval in utrdil se je nov vzorec, »ideal ženskosti« kot pasivnega in odvisnega bitja, katerega glavna dolžnost je bila ohranjanje vrednot obstoječe družbe. Sem spada patriarhalna zakonska zveza in na njej temelječa družina in točno določeno mesto žensk. S predpostavko o nujnosti družine kot nujnemu pogoju za obstoj družbe se še poudarja biološke razlike med spoloma kot tiste, ki določajo vse institucionalno opredeljene razlike v spolnih vlogah.

Boj žensk za enakopravnost je nujen, ni pa zadosten za odpravljanje sekundarnosti žensk in patriarhalizma. Enake pravice v okoliščinah strukturno določenih neenakih možnosti vodijo k ohranjanju neenakosti glede na spol in socialni položaj (Jogan, 1990:31).

T. Parson pojasnjuje odnos med spoloma kot neločljivo povezan z družino kot sistemom, kjer so reducirane ženske na družinska bitja, nesamostojne, in moški kot instrumentalni vodje družine (Jogan, 1990:64). Po njegovem mnenju naj ženske ne bi smele delati izven doma, da

pa lahko zasedajo položaj »modrih ovratnikov« le v primeru specifičnosti poklica oziroma na višjih položajih »belih ovratnikov« pa so le podporne moškim vlogam. Po Parsonu poteka normalno opravljanje najpomembnejših nalog družine v okoliščinah, za katere je značilna »diferenciacija vlog po spolu« znotraj družine.

Drugorazrednost žensk se torej prenaša iz generacije v generacijo kot nekaj samoumevnega in naravnega, torej je pojasnjena in opravičena kot edino normalna in moralna. Seksistična delitev dela ima pomembno nalogo pri ohranjanju razredne neenakosti v vseh tipih sodobnih družb. Slabšega položaja žensk ni mogoče pojasniti z biologistično ali psihologistično redukcionistično razlago, čeprav so spoznanja o bioloških in psiholoških razlikah glede na spol izredno pomembna sestavina razumevanja razlik. Podrejenost žensk v določanju prostorov njihovega delovanja ni le posledica nekih osebnostnih lastnosti, ki bi izhajale iz same narave žensk, temveč so posledica celostnega pogleda ter določanja obveznosti in pravic v vsakdanjem življenju. Na ta način so postavljene meje svobodnega odločanja o bistvenih življenjskih vprašanjih ožje, kot so za pripadnike moškega spola.

2.1. Vloga ženske v družini in njen vpliv na neenakosti med spoloma na stanovanjskem področju

Na stanovanje in urbani razvoj vplivajo različni politični in ekonomski razlogi. Tako je na primer moderni stanovanjski model pod vplivom idealiziranega koncepta tradicionalnega načina življenja, ki ga mnogi imenujejo tudi »družinski ideal«. Pod tem pojmom si največkrat predstavljamo idealen dom, ki je lociran na podeželju, oddaljen od divjega, hitrega življenja v mestu. Je miren, čist, topel in je ločen od delovnega mesta, tako da se kruhoborci tam odpočijejo in uživajo po napornem dnevu. To je enodružinska hiša, ki je ločena od sosedov tako, da nudi najvišji nivo zasebnosti. Vsak ima lahko svoj ideal; za družine z nizkimi prihodki, etnične manjšine in delavski razred, ki živijo v »slumih« ali v prenaseljenih okoljih, je ideal predmestje (Dowling, 1998: 476-484). Podoba doma kot zavetišča za moške prispeva k temu, da se prikrije podrejenost žensk v družini. Za ženske je dom delovno mesto z dolgimi urami dela brez plačila. Pogosto je ta predstava idealizirana, saj služi predmestno stanovanje, zaradi oddaljenosti, za nadaljnjo izolacijo in pričvrstitev žensk na dom. Tako se na račun povečane zasebnosti v družinskem življenju industrializiranih, kapitalističnih družin posledično ženske počutijo ujete doma, kjer pazijo na otroke in opravljajo gospodinjska dela,

zmanjšala pa se je njihova možnost za sodelovanje na trgu dela in v drugih socialnih aktivnostih, kar jim je zaradi oddaljenosti onemogočeno. Tako lahko ločitev potrošnje od produkcije, privatnega od zasebnega, področja dela od področja doma povežemo z družinsko ideologijo, ki jo stanovanjski sistem v patriarhalni družbi podpira. Seveda pa moramo upoštevati, da stanovanje ni v celoti namenjeno ali locirano tako, da je njegov namen ohranjanje ideje o tradicionalni obliki in odnosih v družini; je le posledica tega, da se ohranjanja ali povečuje patriarhat (Chan, 1997:8).

To razmišljanje opredeli družino kot osnovno enoto družbe. Prikazana je kot harmonična družbena enota, ki ima veliko ljubezni, nege, topline, ... Vsak član družine ima svojo vlogo, s katero pripomore k njenemu normalnemu delovanju. Mati je doma, skrbi za otroke in družino, medtem ko je oče kruhoborec, ki financira družino. Spolna delitev dela v družini je pojmovana kot normalna, kjer ima vsak član družine svojo vlogo in je z njo zadovoljen, ker ima za igranje te vloge koristi. Konflikti, moč in neenakost redko obstajajo, če pa obstajajo, se rešijo tako, da vsak prevzame svojo vlogo. Takšna urejenost družinskih odnosov na tradicionalni način je zelo vprašljiva, saj so v realnosti zmeraj ženske tiste, ki žrtvujejo svoje interese za ohranjanje harmonije in stabilnosti v družini (Jogan, 1990: 42).

Poleg idealiziranih odnosov znotraj družine so tukaj tudi idealizirane oblike družin. Navadno družino sestavljata poročeni par moški in ženska, ki živita z odvisnimi otroki, pogosto so sem vključeni tudi stari starši. Za nenormalne družine se štejejo pari, ki živijo neporočeni skupaj, enostarševske družine, pari brez otrok ter istospolni pari, za katere pa ta opredelitev vlog v družini, družbi ne velja, zanemarja pa tudi neporočene, samske. Zato prihaja do zavračanja te ideologije, ki temelji na tradicionalni družini kot osnovni celici družbe in kjer so vse ostale oblike zanemarjene in v podrejeni vlogi v primerjavi s tradicionalno družino (Chan, 1997:10).

Z mnogimi družbenimi spremembami v postmodernejši družbi, kot je na primer hiter tehnološki razvoj, povečanje zaposlitvenih možnosti za ženske in povečanje izobraževanja, se je tradicionalna družina spremenila, nastajajo nove oblike družin, ki so vedno bolj pogoste, ljudje se poročajo vedno pozneje, vse več je enostarševskih družin, vedno več žensk se odloča za samsko življenje, pojavlja se pluraliziranje družinskih oblik in družinskih stilov, formalizacija zakonske zveze je izgubila svoj pomen, vedno več je izvenzakonskih skupnosti, povečalo se je število razvez, povečalo se je število reorganiziranih družin, spremenili so se

življenjski poteki ob začetku in koncu življenja (pozna osamosvojitev otrok, podaljšano skupno življenje partnerjev zaradi podaljšanja življenjske dobe) - govori se o krizi tradicionalne družine (Rener, 1995:16), kar se pa ne dogaja prvič. Tako na primer družinsko življenje pred leti ni bilo nič bolj stabilno in statično, ljudje so tudi v preteklosti živeli v številnih in različnih oblikah družin, povprečna velikost družin je bila podobna sedanjí, zelo velik je delež samskih, do 30%, in nazadnje nobenih dokazov ni, da v preteklosti ne bi bilo nasilja, alkoholizma, spolnih zlorab in podobno. Pojavi se mnenje, da je družina le prehodna oblika človeškega združevanja, ki je nastala v določenih družbeno produkcijskih razmerjih ter opravila z njenim zgodovinskim poslanstvom, sedaj pa se mora umakniti sodobnejšim, manj utesnjujočim in svobodnejšim oblikam združevanja (Rener, 1995:18). Večina planerjev stanovanjske politike, stanovanjskih menedžerjev, socialnih delavcev in drugih povezanih poklicev pa je nasprotno prepričanih, da je vzdrževanje tradicionalne družine jedro družbene stabilnosti in ne sprejemajo sprememb. Rezultati tega so zapostavljene ostale nekonvencionalne družine v stanovanjskem sistemu. Zaradi te diskriminacije najbolj trpijo rizične skupine, ki imajo težave pri pridobivanju dela in tudi manj sredstev za rešitev svojih stanovanjskih problemov, problem je tudi njihova dvojna obremenjenost, v to skupino navadno uvrstimo ženske. Posledica teh težav pa je odvisnost žensk od moških ter vezanost na tradicionalno družino zaradi »ugodnosti« (Tomas, Dittman, 1995:495-510).

Da bi lažje ugotovili, kakšna je vloga poročeni moški in žensk, ki so zaposleni za polni delovni čas doma, so opravili med torontskimi gospodinjtvi raziskavo o porabi časa na domu in ugotovili, da razlik v zaposlenosti ni, saj so oboji porabili isto količino časa v glavnih prostorih hiše, z izjemo kuhinje. Kljub temu da je čas, porabljen v prostorih, enak, so opravila, ki jih posameznik opravlja, drugačna. V dnevni sobi so moški v primerjavi z ženskami vključeni v pasivne dejavnosti, kot na primer branje ali gledanje televizije. V kuhinji so ženske vključene v gospodinjstva dela. V spalnici in kopalnici poročene ženske pogosteje kot moški skrbijo za otroke. Do razhajanj prihaja med ženskami po zaposlitvenem in poročnem statusu. Tako na primer polno zaposlene ženske porabijo večino časa v spalnici in manj v kuhinji. Ženske in moški se razlikujejo tudi po tem, kaj počno v prostem času doma, tako na primer ženske opravljajo razna ročna dela, medtem ko moški pogosteje vrtnarijo, popravljajo avtomobil ali pa se ukvarjajo z dejavnostjo naredi si sam (Saunders, 1989:179).

Poglejmo delitev dela med partnerjema, kako zgleda pri nas: po tej delitvi lahko sklepamo, koliko časa preživijo slovenski moški in ženske v določenem prostoru in kaj doma počnejo.

Tabela 2.2.: Delitev dela med partnerjema

	Večinoma opravljajo moški	Večinoma opravljajo ženske	Oba enako
Gospodinska opravila:			
- opravila v hiši	1,8	95,7	2,5
- šivanje,	1,3	97,7	1,0
- kuhanje in priprava obrokov hrane	2,2	90,4	7,3
- čiščenje	5,6	83,2	11,2
- vsakodnevni nakupi	18,7	64,2	17,1
- pomivanje posode	4,1	89,0	6,9
- skrb za denarne zadeve (varčevanje, plačevanje računov)	29,9	34,3	35,8
Manjša popravila v hiši	86,4	9,6	4,0
Ukvarjanje z otroki			
- nega	2,8	74,8	22,4
- vzgoja otrok	5,4	54,2	40,4
- pomoč pri šolskih obveznostih	13,8	61,0	25,2

Vir: Černič Istenič (1995), po Sociološki, demografski in medicinski vidiki nizke rodnosti v Sloveniji, 1989 (podatkovna baza). Povzeto po www.uem-rs.si/slo/statistika/druzina.html

Gospodinska opravila opravijo večinoma ženske, kar pomeni, da preživijo največ časa v kuhinji in kopalnici, kjer skrbijo za izgled stanovanja. Manjša opravila opravijo moški, kar smo opazili že v prejšnji raziskavi, z otroki se ukvarjajo večinoma ženske oziroma pri vzgoji oba skupaj. Oba skupaj tudi skrbita za denarne zadeve (varčevanje, plačevanje računov). Tako opazimo, da je dostop do različnih opravil in prostorov v hiši kulturno strukturiran, v nekaterih državah močne socialne norme narekujejo čas in prostor potrebam žensk. Moški in ženske se razlikujejo tudi po zaznavanju doma. Oboji imajo pozitivno mnenje o domu, a ga ne zaznavajo enako, kar izhaja iz opravil, ki jih doma počno, in interesov, ki jih posamezniki negujejo. Tako so iz raziskovanja navad ugotovili, da imajo moški raje objekte, ki prikazujejo akcijo, npr. šport, medtem ko imajo ženske raje objekte, ki prikazujejo preudarjanje, npr. fotografije. To pa povezuje ženske s skupnimi prostori hiše, kot je na primer kuhinja, dnevna soba in jedilnica. Razlikuje pa se tudi dojemanje doma za poročene ženske, ki vidijo dom bolj kot osebni izraz identitete družine in sorodstva ali kot zatočišče. Posebno močno je to čustvo pri gospodinjah. Za poročene moške je dom fizičen prostor. Glede na čas, ki ga

posamezniki preživijo doma, in zaposlitveni status se kažejo razlike v občutku kontrole in moči na domu. Za ženske je varnost in samostojnost ključ razumevanja doma v njihovih življenjih. Tako pogosteje ženske, ki so preživele težko otroštvo, povezano z nasiljem in neurejenimi razmerami, ne znajo definirati razlike med domom, hišo in idealnim domom, kar so, nasprotno, ženske iz urejenih razmer ločile. Ravno tako so ženske iz urejenih razmer definirale dom kot prostor, kjer si neodvisen od drugih, kot nekaj samo tvojega, medtem ko je druga skupina opisala dom kot hišo nekoga drugega, kjer drugi ljudje živijo – neko odvisnost od drugih (Tomas, Dittmar, 1995: 506). Poleg te razmejitve poznamo tudi razlikovanje po starosti. Starejši ljudje čutijo močnejšo povezanost z domom kot mlajši. Starejši so tudi bolj vdani domu, ta navezanost in vdanost sta odvisni od dolžine bivanja, saj na ta način podoživljajo pretekle dogodke in spomine.

Ženske, ki živijo v urbanih centrih razvitih držav, tako spadajo v najrevnejši segment populacije. Pogosteje so manj izobražene kot moški, odgovorne so za vodenje gospodinjstva in vanj prispevajo dohodek, so nesorazmerno predstavljene v neformalnem sektorju dela in imajo glavno vlogo v gospodinjstvu. Diskriminirajo jih pri dostopu do posesti ali stanovanj zaradi diskriminativnega zakona o dedovanju, ki je ponekod še v rabi. Tako ženske nimajo pravice imeti ali podedovati lastnine staršev zaradi konzervativne ideologije. V nerazvitih predelih imajo še dodatne težave in delo zaradi nerazvitosti in nedostopnosti osnovne infrastrukture, kot so voda, kurivo, energija, in tako otežkočeno opravljanje gospodinjanskega dela, zato lahko rečemo, da te skupine žensk živijo v slabših razmerah kot tiste, ki živijo v razvitih predelih (Encyclopedia, 1998:631). Stanovanjske razmere ženske v mestih oziroma v velikih urbanih centrih razvitih držav so slabše zaradi neprimerno opremljenih in podstandardnih stanovanj, poleg tega je vloga ženske v gospodinjstvu zahtevnejša. Vedno pogostejše migracije žensk iz ruralnih v urbana področja so povzročile, da se življenjske razmere v urbanih središčih ne morejo prilagoditi na to novo povpraševanje po manjših, velikokrat tudi cenejših stanovanjih. Ženske živijo pogosteje v slabših razmerah, poleg tega pa je imajo več zaposlitev in delajo v zelo slabih delovnih okoljih, samo da lahko plačujejo visoke najemnine za podstandardna stanovanja in visoke življenjske stroške. Zaradi teh dejstev uvrščamo v glavno skupino najemnikov v privatnem sektorju moške, saj navedena vrsta namestitve ni ugodna za ženske predvsem zaradi problemov, kot so (Heenan, Gray, 1997: 162):

- majhno število privatnih stanovanj, ki so na razpolago za najem;

- najemodajalci zelo neradi oddajajo stanovanja osebam z nizkimi dohodki, osebam, ki se preživljajo s pomočjo socialne pomoči, samski materam, saj spadajo te osebe v rizično skupino zaradi neenakosti na področju zaposlovanja in nižjih prihodkov; kar pomeni, da zasedajo ženske stanovanja slabše kakovosti, na oddaljenejših lokacijah in zato po ugodnejši ceni;
- najemna stanovanja predstavljajo za ženske prevelik strošek;
- moč moškega najemodajalca nad žensko najemnico predstavlja neko obliko nemoči ženske, kar pogosto vodi v različne oblike nasilja.

Ta uvrščanja žensk v nizko proračunska gospodinjstva v povezavi z dejstvom, da so ženske pogostejše članice enoroditeljskih družin, samskih gospodinjstev in gospodinjstev s starejšim članom, otežkoča njihov dostop do primernega stanovanja. V ZDA so tako v popisu prebivalstva in stanovanjski statistiki prav ta gospodinjstva tista, ki imajo pogostejše probleme s kvaliteto stanovanja kot ostalo prebivalstvo in so pogostejši uporabniki zavetišč in socialnih storitev, so najhitreje rastoča skupina med brezdomci, predstavljajo 15% do 20% celotne populacije (Encyclopedia, 1998: 631).

Ugotovimo torej, da ima vloga ženske v družini velik vpliv na neenakost na stanovanjskem področju, kar se kaže preko pojmovanja ali dojemanja doma za ženske, ki ga družba razlaga predvsem preko tradicionalnega načina življenja. Modernizacija, hiter tehnološki razvoj, povečanje zaposlitvenih možnosti za ženske, nastajanje novih oblik družin, predvsem pa spremembe v postmodernejši družbi so jih dodatno obremenili in jih postavili v zapostavljen položaj.

2.2. Vloga ženske na »privatno-javnem« trgu delovne sile in njen vpliv na neenakosti med spoloma na stanovanjskem področju

Na osnovi patriarhalnih domnev o racionalizaciji ženske podrejenosti ugotovimo, da je spolna delitev na moško in žensko naravna družbena delitev dela. O naravni delitvi dela govorimo zato, ker v družbi prevladuje predpostavka o najboljših psihičnih in fizičnih sposobnostih žensk v privatni sferi, torej v domačih zadevah, medtem ko so moški boljši v javnem življenju. Redukcija na biološki determinizem je v celoti neuporabna za razlago spolnih vlog, ki so se razvijale skozi socialne interakcije (Chan, 1997:14).

Koncept delitve na privatno – javno ne odseva družbene realnosti v modernih družbah, saj je razmejitev na privatno – javno zelo poljubna. Veliko žensk je vključenih v javne aktivnosti, direktno in indirektno, na primer veliko žensk sodeluje občasno direktno na trgu delovne sile, kjer iščejo ali imajo zaposlitev, oziroma veliko žensk pomaga in podpira svoje može v razvoju njihove kariere. Nerazumljivo je, da so moške aktivnosti pridobivanja denarja za družino smatrane kot javne, medtem ko je žensko delo, skrb za otroke in zdravstvene storitve, opredeljeno kot zasebno. Delitev na privatno–javno je samo ideološka razmejitev, ki definira žensko delo za privatno in tako omeji žensko na domači svet. Podobno ugotovimo za razmejitev med produkcijo in porabo. Hišno delo je ravno tako produktivno kot delo v tovarni, zaradi tega prihaja do feminističnih kritik teh dihotomij kot okvirov analize. Kot posledica takšnega razmišljanja prihaja do neenakih možnosti na področju zaposlovanja, dela in domačega življenja. Patriarhalna ideologija nadaljuje z vplivom na življenjske priložnosti žensk tako na delovnem mestu kot doma. (Chan, 1997:15-16).

Ena od posledic ideologije privatno-zasebno je, da so ženske pod pritiskom, ker prevzamejo odgovornost za gospodinjstvo in otroško nego. To je glavni vzrok, zakaj imajo ženske v primerjavi z moškimi več stanovanjskih problemov in jih težje rešujejo. Ženske so skozi vse življenje socializirane, usposobljene in konstruirane, da postanejo negovalke. Socializacija je tako temeljita, da so družbene sankcije za ženske, ki ne živijo po družbenih normah, ostre. Lep primer za to so ločene ženske, katere družba obtožuje propada družine, kljub temu da ne vedo, da je na primer mož nasilnež ali pa mogoče pijanec,... Na takšen način si mnoge ženske ustvarilo svojo identiteto in prilagodijo svoje aktivnosti tako, da zadovoljujejo potrebe svojih zakoncev in otrok in povsem pozabijo na svoje lastne interese, aktivnosti, želje. V

splošno prepričanje ljudi je prešla ideja, da je individualna nega, ki jo nudijo ženske svojim družinam, najboljša in da so druge oblike nege, kot je kolektivna, na primer vrtec ali delitev nalog med zakoncema, neuspešne. Celo slabše žensko delo-nega je tako razvrednoteno, da ni opredeljeno niti kot težko delo, ampak je opredeljeno kot neko »čustvo« in ne oblika dela (Chan, 1997:18). Z razvojem tehnike je po prepričanju mnogih gospodinjstvo postalo nenaporno opravilo. V nasprotju z splošnim prepričanjem pa so feministične študije pokazale, da je modernizacija gospodinjanskega dela koristila bolj kapitalistom kot uporabnicam ženskam. Večina žensk ni razbremenjena puščobnih gospodinjanskih del. Nasprotno, zaradi višjih standardov higiene in bolj kompliciranega postopka uporabe gospodinjanskih aparatov so ženske dobile še več dela. Zaradi obeh obremenitev žensk se te pogosteje srečujejo s stanovanjskimi problemi, posebno ko prihaja do sprememb v stanovanjskih pogojih, kot so npr. preselitev ali selitev zaradi ločitve.

Hišna opravila žensk niso edini faktor, ki prispeva h konstrukciji ženskih stanovanjskih problemov; k temu pripomore tudi pomanjkanje zaposlitvenih možnosti. Zaradi slabšega položaja na trgu delovne sile imajo ženske manj finančnih sredstev, ki bi jih lahko porabile za reševanje stanovanjskih problemov. V zahodnih državah so mnoge feministične študije o delu žensk ugotovile, da imajo le - te manj zaposlitvenih možnosti zaradi poklicne segregacije med moškimi in ženskami. Moški navadno zasedajo boljše plačana ali prestižna dela, kot so na primer inženirji, zdravniki, odvetniki, managerji..., medtem ko opravljajo ženske manj pomembna, skrbstvena dela, delavke v tovarnah, tajnice, varuške... Patriarhalna ideologija poizkuša racionalizirati podrejeni položaj žensk na trgu delovne sile z argumenti, da so ženske manj spretno in manj produktivne. Poudarja se ženska podrejenost na trgu delovne sile kot rezultat proste konkurence in ne spolne diskriminacije. Ta argument zanemarja strukturni pritisk na ženske, ovira njihovo sodelovanje na trgu delovne sile zaradi preobremenjenosti z gospodinjanskim delom, otroškim varstvom, z zmanjšano možnostjo za šolanje in usposabljanje, ter diskriminira ženske na trgu delovne sile. Žensko delo je pogosteje definirano kot nespretno, medtem ko je moško opredeljeno kot tehnično. Tu ne gre za količino dela ali naravo dela, ki je pomembna, ampak za definicijo dela. Celo če opravljata moški in ženska isto delo, so ženske opredeljene kot manj spretno in zato manj plačane. Na njen položaj vpliva čas, ki ga porabijo za dostop do urbanih storitev in za sodelovanje v družbi na kar vpliva lokacija gospodinjstva. Ženske so navadno zadolžene za gospodinjstvo, npr. odgovorne so za ekonomsko stanje gospodinjstva, uravnavajo in opravljajo razne nakupe, plačila položnic,... Pogosteje kot moški potrebujejo javni prevoz in to v času največjih gneč, kot sta

čas odhoda ali prihoda na delo, ali pa ravno nasprotno izven frekventnih časovnih period, ko potrebujejo razne storitve. To so le nekatere od pogostih ovir, ki predstavljajo za ženske velike ovire in pogoje pri iskanju novega »doma« ter za pridobitev zaposlitve, javnega varstva in pri ohranjanju socialnih vezi. Problemi nastanejo tudi zaradi tega, ker morajo ženske pogosteje varčevati z denarjem. Tako je dostopnost javnih prevozov pomemben faktor pri izbiri lokacije gospodinjstva, saj razni udobnejši načini prevoza, kot je taksi, odpadejo (<http://www.genderaudit.com>).

Nekateri patriarhalni privrženci bi hitro branili argument, da hišno delo ni tako produktivno, kot je plačano delo, in zato ni plačano. Kakorkoli, problematično je definirati hišno delo kot neproduktivno ali samo potrošnja aktivnost. Proces prehranjevanja, čiščenja in toplega doma je lahko opredeljen kot potrošnja. Vendar je proces produkcije te storitve, kot je kuhanje obroka in čiščenje hiše, zagotovo produkcijski proces. Nelogično bi bilo, da bi bil kuhar v restavraciji (moški) plačan za delo, medtem ko gospodinja, ki počne isto delo doma, ni plačana. V realnosti se postavlja vprašanje, ali sta produkcija in potrošnja res tako strogo ločeni. Celo potrošnja na domu je lahko opredeljena kot reprodukcija delovne sile, ki je bistven del procesa produkcije. Z ločitvijo produkcije in potrošnje je prišlo do racionalizacije, ki je degradirala žensko delo in ohranila ženska odvisnost in podrejenost (Chan, 1997:18-19).

Država in kapitalisti so zainteresirani za ohranitev patriarhalnega sistema, ker se na ta način konstruira ženska podrejenost v družbi. Interes kapitalistov je degradiranje ženskega dela, marginalizacija in podrejenost žensk na trgu dela ter ohranjanje hišnega dela neplačanega, ker prispeva k zmanjšanju stroškov dela. Država s poudarjanjem ženskih dolžnosti prevale odgovornost za reševanje socialnih problemov, kot je npr. oskrba z minimalno otroško nego in socialna pomoč za enostarševske družine. Z intervencijo države v civilno družbo se je položaj žensk na stanovanjskem področju še poslabšal in tako dokazal, da državni prispevki le prispevajo h krepitvi ženske podrejenosti v družini.

Kapitalistična država veliko prispeva k zatiranju žensk in okrepitvi patriarhalnega sistema. Tipičen primer tega usklajenega delovanja je vedno večje število zaposlenih žensk, ki zaradi interesov kapitalistov delajo pod ceno in v zelo slabih pogojih dela. To pogosteje drži v globalni ekonomiji, ki je podpirala žensko vključevanje na trg delovne sile. Tipičen primerek tega načina razmišljanja je tekstilna industrija. Zaradi povečane možnosti za zaposlovanje žensk so nekatere od njih pričakovale povečano stopnjo finančne in socialne neodvisnosti ter

tako s pomočjo kapitalizma zmanjševanje spolne neenakosti. Vendar ženske še vedno nosijo dvojno breme dela in doma in so še vedno v marginalnem in podrejenem položaju na trgu delovne sile. Tudi če imajo svojo zaposlitev in tako svojo plačo, to še ne pomeni, da so enakovredne. Neenakost se ohranja in se v kompleksni interakciji med dvema sistemoma celo krepi, ker je pogosto nejasna, skrita in komaj opazna. Dejstvo je, da spolna neenakost na stanovanjskem področju ni bila vidna, dokler se ni začelo njeno sistematično odkrivanje (Chan, 1997:20).

Na neenakost žensk na stanovanjskem področju vpliva tako njena vloga v družini kot tudi njena zaposlitev, to oboje se v njenem življenju prepleta in ju je težko ločiti. Povečano število zaposlenih žensk, ki danes zapuščajo dom in gredo na plačano delovno mesto, na eni strani kaže na boljšo finančno plat, se pravi boljšo dostopnost do stanovanja. Po drugi strani pa skrb za gospodinjstvo in družino ženske obremenjuje in na ta način otežkoči iskanje in »dostopnost« do stanovanja, kajti vse te lastnosti uvrščajo ženske v skupino rizičnih najemnikov, ki opravljajo slabše plačana dela, ta pa težje obdržijo in posledično ne plačujejo najemnine.

2.3. Dejavniki, ki vplivajo na slabši stanovanjski položaj žensk

Študija, ki jo je v državah članicah Sveta Evrope izpeljal Duffy (v Mandič, 1999:11), je pokazala, da so stanovanjskim tveganjem najbolj izpostavljene naslednje skupine:

- družine z nizkimi dohodki,
- trajno brezposelni,
- odvisniki od alkohola in mamil,
- slabo izobraženi,
- enoroditeljska gospodinjstva,
- velike družine,
- etične manjšine, zlasti Romi,
- ljudje s psihosocialnimi prizadetostmi,
- mladina, ki je ostala brez podpore staršev, in
- ljudje, ki doživljajo nasilje v družinskem krogu.

Če analiziramo navedene skupine, ugotovimo, da lahko mednje uvrstimo prav ženske, saj se večina navedenih problemov pojavlja prav pri njih. Pogosto ženske nimajo visoke izobrazbe in zato opravljajo dela, ki so slabo plačana, zaradi neizobraženosti so velikokrat nezaposlene, kar pa vse vodi v obup ter posledično v odvisnosti. Vse te lastnosti jih uvrščajo med sodobne brezdomce, ti v razvitih družbah ne ustrezajo več klasični predstavi, temveč rešujejo stanovanjski problem začasno, tako, da bivajo v zasebnih zatočiščih, zasebnih stanovanjih, bivajo pri sorodnikih, prijateljih, ko pa je najhuje, spijo na cestah, javnih mestih in po zavetiščih. Takšnih je okoli 2.7 milijona, če ne upoštevamo približno 18 milijonov ljudi, ki ima resne stanovanjske težave, kar pomeni, da živijo v prenaseljenih, podstandardnih stanovanjih in si z lastnimi sredstvi ne morejo zagotoviti dostojnega stanovanja. Ti brezdomci imajo drugačne značilnosti, med njimi je vse več mladih, žensk z otroki in uporabnikov psihiatričnih ustanov, ki so se razpustile. Organizacije, ki v prostoru Evropske unije delajo z brezdomci, ugotavljajo, da je brezdomstvo v večini primerov prehodno obdobje, da pogosto nastopi ob prelomnih trenutkih življenjskega cikla, kot sta odhod od staršev ali ločitev (Avramov, 1995).

Značilnosti ogrožene populacije kažejo, da gre za nove pojave, pri katerih nastopa splet različnih dejavnikov, individualnih, ki so povezani z osebnostnimi značilnostmi in posameznikovimi izbirami. Drugi pa so strukturni in so povezani z družbenimi okoliščinami. Ob zmanjšani dosegljivosti primernih, cenovno dosegljivih stanovanj so se nekaterim skupinam povečala socialna tveganja, ki so posebej problematična, če se pojavijo skupaj z drugimi socialnimi stiskami. Ta tveganja pa ne nastopijo le pri iskanju nove namestitve, ampak tudi pri ohranjanju le - te. Posledica teh problemov je vidno in nevidno brezdomstvo žensk, pred katerimi so bile mnoge ženske v preteklosti zavarovane z institucijo družine. Z velikimi spremembami na področju ekonomske produkcije in socialne reprodukcije pa je prišlo do razpada starega reda na področju razmerij med spoloma. Institucija družine je vse manj varovalni okvir, ker vse manj ljudi živi v dolgotrajnih, tradicionalnih družinskih formah in ker ideja o moškem kruhoborcu v postindustrijskih družbah ne ustreza več ekonomski in družbeni realnosti. Idealen koncept socialne varnosti državljanov ni upošteval žensk, ki se niso poročile, vdov in tistih, ki so same skrbele za svoje otroke, torej veliko tistih, ki nikoli niso ustrezale družbenim idealom in ki so ostajale na robu preživetja, če niso imele socialnega ozadja, ki bi jih varovalo, npr. primarne družine (Zaviršek, 1999:105).

Danes je brezdomstvo žensk lahko posledica revščine, kar pa pomeni slabši dostop do trga delovne sile in druge diskriminacije na tem področju, lahko je posledica neplačanega skrbstvenega dela, ki ga le – te opravljajo, njihove slabše izobrazbe, pogostejših izkušenj spolnih zlorab, ki vplivajo na njihovo duševno zdravje, in na to, da hitreje zapustijo šolanje in se zaposlijo v slabše plačanih poklicih. Hkrati z revščino vplivajo nanje tudi spremembe na področju institucije družine, zlasti področji ekonomske in socialne reprodukcije (Zaviršek, 1999:112). Ta se kaže v poznejših porokah, večjemu številu ločitev, parih brez otrok, istospolnih skupnostih z otroki in brez, stanovanjskih skupnostih,... Takim spremembam na področju socialne reprodukcije ne ustreza več tradicionalni koncept družine z moškim kruhoborcem, zaradi vse pogostejše brezposelnosti moških in ker je zaradi eksistenčne nuje v gospodinski enoti zaposlenih več odraslih, tudi zaradi rekonceptualizacije dela kot osebne izpolnitve in zaradi vse večjega števila ljudi, ki ne morejo dobiti zaposlitve (Zaviršek, 1999:109).

Največji problem žensk na področju stanovanj je ta, da doživljajo pomanjkanje prav tiste skupine, ki v javnem prostoru nimajo moči oziroma svojega prostora. Sem spadajo revne ženske, brez stanovanja imajo sicer formalne politične pravice, ne pa dejanskih, so brez možnosti, da bi definirale in opozorile na svoje zahteve in vplivale na svoj položaj. Takšni primeri so zlasti pogosti in vidni pri pripadnicah etničnih manjšin (npr. Romi), starih ženskah, ženskah brez državljanstva, ki so izbrisane iz vseh registrov, se ne morejo javljati na razpise, prav tako ne morejo dobiti pomoči pri institucijah, kot je materinski dom. To je predvsem problem žensk iz nekdanji republik Jugoslavije, ki živijo v Sloveniji, in žensk z duševnimi in telesnimi prizadetostmi. Za večino starejših žensk, ki so nameščene v domovih za stare ali drugih socialnih zavodih, pomeni odhod v institucijo izgubo doma, kar za mnoge pomeni socialno in dejansko smrt. (Zaviršek, 1999:107).

Ženske z gibalnimi ovirami in drugimi fizičnimi prizadetostmi in vse druge osebe, ki nimajo odvzete poslovne sposobnosti, imajo pravico, da se javljajo na razpise za socialna stanovanja ali na razpise za stanovanja z neprofitno najemnino. Najslabšo možnost imajo samske ženske s prizadetostmi, čeprav je le teh, zlasti mlajših, največ. Mnoge se na razpise za invalidne osebe ne morejo prijaviti, saj jih omejujejo najrazličnejše omejitve, kot so (Zaviršek, 1999:112- 128):

- Pomanjkanje informacij v zvezi z razpisnimi pogoji.

- Vprašanje mesečnih dohodkov: določen je minimum, če ga oseba ne dosega, ima možnost živeti s starši ali v socialnih zavodih in domovih za stare.
- Vprašanje dosežene izobrazbe: ženske z višjo izobrazbo imajo prednost pred osebami z nižjo, kar se kaže v številu točk. Osebe z gibalno oviranostjo imajo majhne možnosti za pridobitev izobrazbe, okolje jih spodbuja k nizkim osebnim aspiracijam, skrite diskriminacije pa delujejo tako, da ljudje ponotranjijo sporočila okolja in verjamejo, da niso sposobne za večje uspehe.
- Vprašanje stalnega prebivališča postane problem, če oseba biva v podnajemniškem stanovanju, katerega lastniki na podpis pogodbe redko pristanejo zaradi plačevanja davkov.
- Vprašanje kategorizacije: oseba, ki želi kandidirati na razpis za stanovanje z neprofitno najemnino in uveljaviti prednosti, ki jih imajo osebe s prizadetostjo. Zato pa mora imeti potrdilo invalidske komisije. Invalidne osebe, pa čeprav gibalno, senzorno ali drugače ovirane, morajo kandidirati na posebnih razpisih, kar ne upošteva njihovih individualnih potreb in tako je veliko število oseb, ki niso kategorizirane.

Razlogi, da uvrščamo ženske v skupino, kjer se brezdomstvo povečuje, so (Tomas, Dittmar, 1995: 494):

- zdravstveni problemi, predvsem živčni bolniki,
- problemi, povezani s trenutnimi spremembami v življenju žensk, prilagajanje trenutnim partnerjem, družini,
- kronične zdravstvene težave,
- samomorilnost,
- spolni in fizični napadi.

Vedeti moramo, da je ravno zadnji dejavnik, nasilje, eden najpomembnejših, saj je eden glavnih vzrokov za brezdomstvo med ženskami in eden glavnih vzrokov za samomorilnost (Leskošek, 2002:12). Največ fizičnega nasilja nad ženskami storijo njihovi zakonski možje ali izvenzakonski partnerji, zato morajo ženske, ki preživljajo nasilje, bežati s svojega doma, torej iz prostora zasebnosti, ki formalno velja za prostor varnosti. Po ocenah pogostosti nasilja v prostorih zasebnosti v Sloveniji se le - to dogaja v vsaki peti družini, zato lahko uvrstimo brezdomstvo za posledico nasilja nad ženskami. Te ženske imajo najpogostejše izkušnje skritih oblik brezdomstva, ko:

- se zatečejo k sorodnikom ali prijateljem,
- postanejo uporabnice psihiatričnih institucij,
- podnevi in zlasti pozimi hodijo po trgovinah,
- spijo v parkih in po vežah.

Prav zaradi skritega brezdomstva, ki ga ženske poskušajo čimbolj skriti tudi pred zunanjim svetom, če imajo otroke, živijo tako, da se brezdomstvo ne opazi. Ženske, ki zbežijo pred nasiljem, ponavadi dolgo časa trpijo nasilje, preden odidejo. Ko se to ponavlja, ocenijo nevarnost, ki jim preti, in se zato včasih odločijo za beg, drugič pa ne. Za večino žensk, ki preživljajo nasilje, je edini način, da zares varno živijo, da se odselijo s svojega doma tja, kjer jih nasilnež ne bo našel. Odti iz takšne zveze pomeni predvsem imeti varen in stalen prostor, v katerega lahko človek pobegne.

A tu prihaja do težav, saj so gospodinjstva, ki jih vodijo ženske, pogostejše revnejša kot tista, kjer se člani gospodinjstva preživljajo z dohodkom moškega. Ženske imajo pogostejše nižje dohodke in jih morajo razdeljevati med otroke in včasih ostarele starše, pogosto ne prejemajo preživnin in imajo manj možnosti za pridobitev socialnega stanovanja, ker imajo prednost mlade družine. Slabše možnosti glede zaposlitve žensk so povezane z materinstvom, nasiljem v družini, etnično diskriminacijo, fizičnimi in duševnimi prizadetostmi. Slabše zaposlitvene možnosti so povezane z dejstvom, da ženske zaslužijo manj kot moški. V Sloveniji znašajo povprečni mesečni prejemki moških 19,1 odstotka več, kot so prejemki žensk in 20,1 odstotek več moških kot žensk je prejemalo plače (Delo, 9.3.2001).

Problem prikritega brezdomstva je najpogostejši za ženske z otroki ali brez, ki imajo občasne dohodke in si uredijo zasilno namestitev tako, da jo odplačujejo v obliki neplačanega gospodinjkega in spolnega dela. Veliko žensk, ki živijo najprej v materinskih domovih in ne dobi socialnega stanovanja ali ne zmore rešiti svoje stanovanjske stiske, se znajde pred dilemo, ali postati brezdomka ali poiskati gospodinjstvo samskega moškega, kar pa vodi v ponavljanje prejšnje situacije.

Policija nasprotuje vmešavanju v družinsko nasilje, saj je le to pogojeno z družbeno navado, da je dom kraljestvo moških in javnega vmešavanja v zasebnost družine ne odobravajo. Po podatkih Ministrstva za notranje zadeve je bilo v zadnjih desetih letih v Sloveniji storjenih

približno 12.000 kaznivih dejanj in preko 80.000 prekrškov z elementi družinskega nasilja. V večini primerov so bile žrtve tega nasilja ženske, velikokrat pa so žrtve tudi otroci (www.uzp-rs.si/slo/novice/projekti_boj_proti_nasilju.html). V zadnjih letih se je tudi na tem področju nekaj spremenilo. Ženskam - žrtvam nasilja, ki so lastnice stanovanja skupaj z nasilnim moškim, so zakonodajno spremenili v njihovo korist. Naša država je tako po zgledu Nemčije spremenila zakon in z njim omogočila pregon nasilnega moža takoj iz stanovanja, brez kakršnihkoli uredb, ter tako na nek način zaščitila žensko - žrtev do ustreznega postopka in ji omogočila streho nad glavo. Poleg te določbe vsebuje nemški poseben zakon za zaščito žensk pred nasiljem še nekatere ukrepe (<http://www.uem-rs.si/slo/novice/izjava26112001.doc>):

- časovno omejena prepoved/obveza (za nasilneža),
- prepoved, da vstopa v žrtvino stanovanje,
- obveza, da se žrtvinemu stanovanju izogiba (določena razdalja),
- obveza, da se izogiba (določena razdalja) krajem, kjer se žrtev običajno zadržuje,
- prepoved, da vzpostavlja stik z žrtvijo, celo preko telekomunikacijskih sredstev,
- prepoved, da se skuša srečati z žrtvijo.

Ženske se čutijo bolj ogrožene v nekaterih prostorih in časih. Geografija nasilja nad ženskami ugotavlja, da bi se morale le te počutiti manj varne doma in z moškimi, ki jih poznajo. Ženske se počutijo bolj v nevarnosti pred neznanci in v javnosti. To izhaja iz pomena doma za ženske, ki ga imajo za varnega, ulico pa kot prostor, kjer je veliko tujcev, ki so nepredvidljivi in nasilni in zato nevarni. Družbena predstava moškosti je definirala moške neznance kot potencialno agresivne, močne moške partnerje pa kot družinske zaščitnike. Ta podoba je tako močna, da ženske žrtve moških partnerjev še vedno vidijo neznance kot napadalce in ulico kot nasilno mesto. Pogosta ekonomska in socialna odvisnost žensk od moških povzroči zanikanje nasilja, ki ga le - ti povzročijo. Za večino žensk je problem zbežati pred nasiljem povezan s problemom, kam na varno izven doma. Skupnosti feministk so reagirale in gradijo zavetišča, kjer nudijo tudi zastopanje, svetovanje (Encyclopedia, 1998: 633).

2.3.1. Opredelitev ustanov in ukrepov za ženske v stanovanjski stiski

Materinski domovi so namenjeni nosečnicam, porodnicam z dojenčki, materam z mlajšimi otroki v socialni stiski in težavah. Varne hiše, zavetišča, zatočišča so namenjena ženskam in otrokom, žrtvam fizičnega, spolnega in psihičnega nasilja. Ne sprejemajo oseb s trajnimi težavami v duševnem zdravju, odvisnih od drog in alkohola (<http://www.drustvo-zenska-svetovalnica.si>). Materinski dom ni kraj, kjer bi se matere počutile sproščene in svobodne, ni kraj, kjer bi kovale velike upe za prihodnost, predstavlja pa varen prostor, kjer lahko ženska v miru razmisli o nadaljnjih korakih v svojem življenju in kjer skupaj s svetovalko išče rešitve za nastalo situacijo (Gržan, 2000;28). V materinskem domu pomagajo ženskam s svetovanjem, pravno pomočjo, svetujejo ji glede vlog za socialno pomoč, otroški dodatek, vloge za pridobitev socialnega stanovanja,... Tako pripravijo in usposobijo žensko za življenje. Pri nas je ta prehod iz »doma« (institucije) v neko samostojno stanovanje neorganiziran, saj ne obstajajo nobene prehodne oblike namestitve, socialnih stanovanj je malo, poleg tega so merila za pridobitev teh stanovanj ostra in ne štejejo socialnih okoliščin, kot je na primer nasilje. Problem nastane ob vrnitvi v lastno stanovanje, v katerem prebiva nasilnež, ženska žrtev nasilja pa mora iskati novo namestitev, kar je zelo težavno in se zato velikokrat ženske odločijo za podstandardne namestitve, kot so na primer samski domovi, ali pa stanujejo pri starejših zakoncih, kjer gospodinjijo v zameno za namestitev, ali kar je slabše - namestijo se pri samskih moških, kjer gospodinjijo in so jim na voljo še v vseh drugih pogledih, ali najslabše - vrnejo se v nasilno okolje. Tu se je na področju zakonodaje nekaj spremenilo, saj zakon varuje žrtev nasilja in tako, po zgledu avstrijskega zakona, omogoči takojšnjo izselitev nasilneža iz stanovanja in namestitev ženske vanj, vendar to traja le do konca postopka za ločitev zakonske zveze (Delo 11. 7. 2001).

Navedla bom nekaj ustanov, ki se v Sloveniji ukvarjajo z nudenjem pomoči tistim ženskam, ki imajo stanovanjske težave, in ženskam žrtvam nasilja. Nobena od navedenih organizacij ne rešuje ženskih težav trajno, vse jim nudijo začasno bivanje ter raznovrstno pomoč in svetovanje.

- Od leta 1990 deluje v okviru slovenske Karitas materinski dom (<http://www.karitas.si>). Ustanovila ga je rimokatoliška cerkev, tako da preko njega uresničuje karitativno in socialno poslanstvo Cerkve. Slovenska Karitas je članica

mednarodne in Evropske Karitas, sprejema njena načela delovanja, usklajevanja in sodelovanja ter na ta način povezuje podobne slovenske organizacije z mednarodnimi in meddržavnimi nevladnimi organizacijami na dobrodelnem in človekoljubnem področju. Naloga Slovenske Karitas je, da sodeluje z državnimi ustanovami, ki so pristojne za socialo. Na pobudo Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je v letu 1998 Slovenska karitas ustanovila Zavod Pelikan- Karitas. Preko njega sofinancira njegove programe, socialnega varstva, vzgojno izobraževalne, preventivne in zdravstvene dejavnosti na področju odvisnosti in materinskih domov (Gržan, 2000).

- Ženske, ki doživljajo nasilje, se seveda lahko obrnejo tudi na centre za socialno delo, kjer so se s problematiko nasilja nad ženskami srečevali že dolgo pred ustanovitvijo prvih nevladnih organizacij, specializiranih za to področje. Senzibilnost delavk in delavcev na centrih za socialno delo se na področju nasilja nad ženskami iz leta v leto povečuje, kar je razvidno tudi iz vedno pogostejših pobud za ustanavljanje zatočišč za ženske in otroke - žrtve nasilja.

V okviru centra za socialno delo v Krškem je leta 1991 začelo delovati zatočišče za ženske. Vanj se lahko zatečeta dve ženski z otroki. Kasneje so tudi drugi centri širom po Sloveniji začeli s podobnimi dejavnostmi, tako da jih sedaj deluje kar nekaj, in še nastajajo, tako da točnega podatka ne morem navesti. Varne hiše sta ustanovila poleg centrov tudi SOS telefon konec leta 1997 in Društvo za življenje brez nasilja v Novem mestu v letu 1999 (Dosje, 1999:5). Teh namestitev je v Sloveniji premalo in so zelo slabo porazdeljene po celotnem območju države, poleg tega se v zadnjem obdobju pojavlja problem, da okolica ne sprejema tovrstnih »ustanov«, npr. Jelenovec pri Mariboru. Problemi nastajajo predvsem zaradi razdalje ženske do delovnega mesta, saj le - te velikokrat nimajo prevoznega sredstva, pa tudi denarna sredstva, ki jih lahko porabijo za prevozne stroške so omejena, in tudi zamenjava šolskega okolja za otroke je zelo težka.

Glede na to, da je naloga policije med drugim, da vzdržuje javni red in mir, varuje življenje, skrbi za osebno varnost ljudi, preprečuje in odkriva kazniva dejanja, je seveda razumljivo, da je dolžna posegati v družino, ko gre za nasilje. Na policijo se žrtve obrnejo ponavadi šele

takrat, ko je nasilje že nevzdržno. Poleg drugih institucij je tudi osveščanje policije nujno za izboljšanje položaja žensk, ki doživljajo nasilje. Državne institucije, kot so policija, sodišča, socialne službe, so do 70. let ignorirale problem nasilja nad ženskami. S tem so sodelovale pri nadaljnji izolaciji in stigmatizaciji žensk, ki so doživljale nasilje s strani svojih partnerjev ali sorodnikov. Ženskam, ki so zapustile nasilne može, so zanikali pravico do socialne pomoči, ker so bile uradno še vedno poročene. Brez denarnih sredstev pa ženske, razumljivo, niso mogle živeti.

Prvo zatočišče, v katerega so se lahko zatele ženske z otroki, ki so bili žrtve nasilja, so odprli leta 1972 v Londonu. Do danes je bilo v Evropi ustanovljenih čez 1000 zatočišč. Po evropskih merilih naj bi na 10.000 prebivalcev potrebovali eno prosto mesto za žensko v zatočiščih. Slovenija bi jih torej potrebovala 200, kar je občutno več od današnjih zmogljivostih v osmih varnih hišah in šestih materinskih domovih (<http://evropa.gov.si/evroprirocnik/question/756-99>). Natančnega števila mest v zatočiščih ne moremo izračunati, saj je le – to odvisno od tega, koliko otrok imajo ženske, ki bivajo v teh zatočiščih.

3. ANALIZA IN INTERPRETACIJA PODATKOV DELA RAZISKAVE »KVALITETA ŽIVLJENJA V SLOVENIJI V LETU 1994«

Izhodišče za mojo analizo in interpretacijo so podatki, pridobljeni z raziskavo iz leta 1994, ki je sicer namenjena ugotavljanju stanja in ocenjevanju kvalitete življenja v Sloveniji. Prva raziskava v takšnem obsegu in izgledu je bila izpeljana v letu 1984 in je zajela samo Slovenijo, druga 1987 in naslednja v letu 1991 vsebujeta podatke za celotno tedanjo Jugoslavijo. Serijo zaključuje raziskava kvalitete življenja v Sloveniji iz leta 1994. Zasnova raziskave izhaja iz podobnih raziskav poročil o stanju v družbi, narejenih v tujini, ki pomagajo oblikovati izhodišča socialne politike in nakazujejo možnost izboljšanja blaginje prebivalstva. Tako so nekatera vprašanja prirejena po tujih raziskavah, določena se ponavljajo ali so prirejena iz prejšnjih let.

Za mojo analizo je posebej zanimivo poglavje o stanovanju in stanovanjskem statusu, kjer je opisana opremljenost stanovanja in stanovanjski standard, lastništvo in karakteristike pogojev bivanja ter ocenjeno zadovoljstvo s stanovanjskimi razmerami. Vprašanja iz teh delov raziskave bom razdelila v dva sklopa, in sicer po podatkih o stanovanjskem statusu in po podatkih o stanovanjskih razmerah.

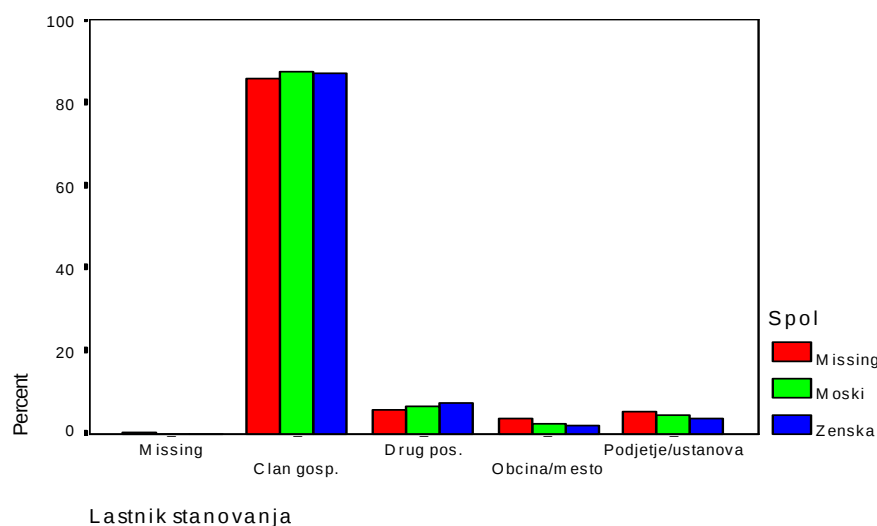
Podatke bom najprej opisno predstavila s pomočjo tabel in grafov ter poudarila odstopanja pri primerjavah. S pomočjo SPSS-ove analize (Pearsonov in Spearmanov koeficient korelacije) bom ocenila, ali lahko govorimo o povezanosti dveh dogodkov. Opozorila bi rada na pomanjkanje podatkov pri nekaterih vprašanjih, ki so lahko posledica preskoka na naslednji sklop vprašanj ali pa gre preprosteje za neodgovorjeno vprašanje. Do problemov v analizi prihaja tudi zaradi premajhnega procenta odgovorov in je zato analiziranje le tega nesmiselno.

3.1. Analiza in interpretacija podatkov o stanovanjskem statusu po spolu

V svoji analizi bom primerjala stanovanjski status. Pod drobnogled bom postavila vprašanja, ki zadevajo lastništvo stanovanja, pravni položaj stanovalca, vrsto najemnega stanovanja, ali ima najemno ali podnajemno pogodbo, ali plačuje najemnino ter kakšna je najemnina glede na povprečne skupne mesečne dohodke gospodinjstva po spolu.

V grafu št. 3.1.1 so predstavljeni podatki o lastništvu stanovanja glede na spol. Ugotovimo, da večina anketirancev živi v stanovanju, katerega lastnik je član gospodinjstva. V teh primerih ne prihaja do nobenih razlikovanj glede na spol, kajti 88,1% moških in 84,9% žensk so lastniki stanovanj. Do razlik ne prihaja niti v drugih vrstah stanovanj, kot so stanovanja, katerih lastnik je kakšen drug posameznik. Tu je procent sicer nižji, 5,8% za moške in 6,7% za ženske, vendar pa velikih razlikovanj po spolu ni. Do razlik ne prihaja niti v stanovanjih, ki so v lasti občine, mesta oziroma gre za stanovanje podjetja ali ustanove. Tu je odstotek še nižji: tako je 2,4% moških, ki bivajo v stanovanjih, ki so v lasti občine, in 3% žensk; v stanovanjih, ki so v lasti podjetij ali ustanov pa biva 3,6% moških in 5,4% žensk.

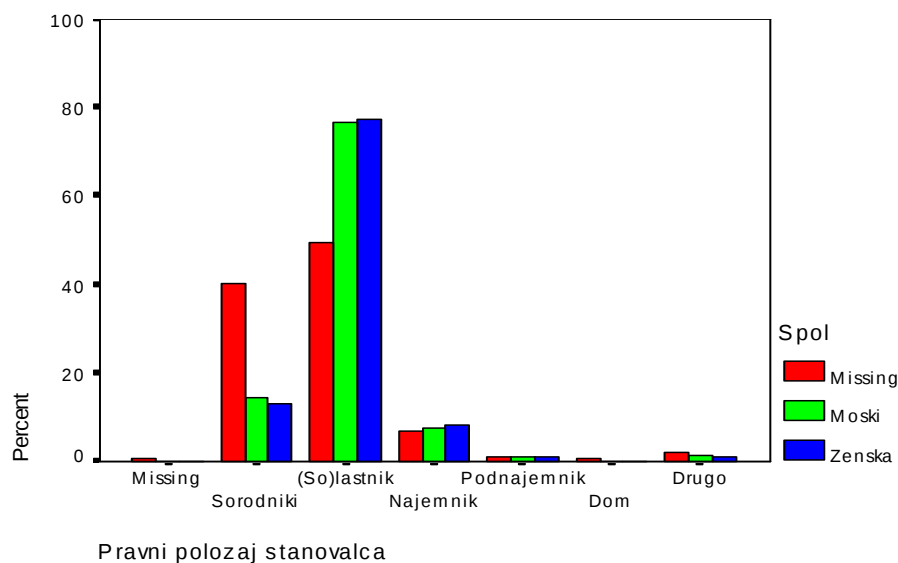
GRAF 3.1.1: Primerjavo lastništva glede na spol v %.

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

Glede na to, da večina anketirancev živi v stanovanjih, katera so v lasti člana gospodinjstva, nas naprej zanima, kakšen je njihov pravni položaj v njem.

GRAF 3.1.2: Primerjava pravnega položaja glede na spol v %.

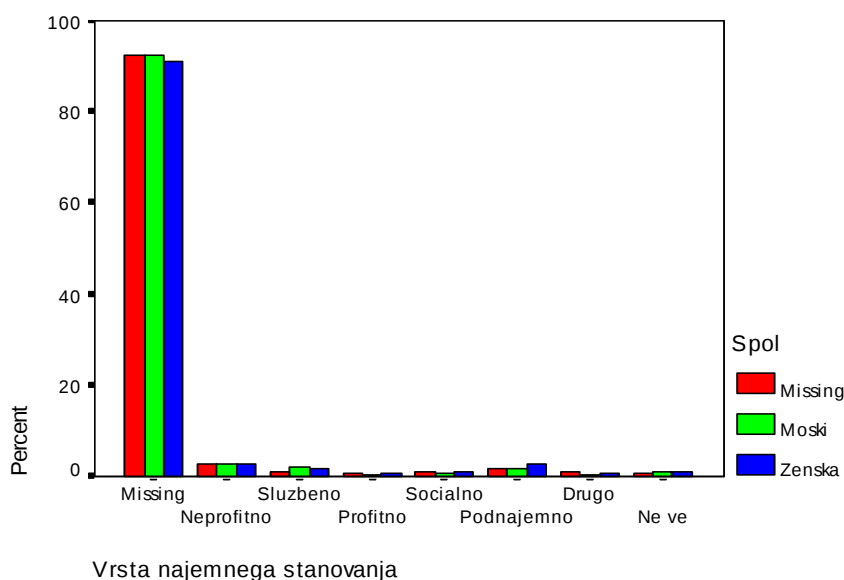

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

To sliko nam prikaže graf št. 3.1.2. Pri tem vprašanju najdemo določena odstopanja glede na kategorijo spola. Tako biva pri lastnih ali partnerjevih sorodnikih 13,5% moških in 11,6% žensk, solastnikov stanovanja je 30,8% moških in 34,2% žensk, najemnikov je 4% žensk in 3,3% moških ter podnajemnikov 0,6% moških in 0,4% žensk, v domu biva 0,2% žensk. Razlika do 100% gre na račun kakšne »druge oblike«, ki je višja pri ženskah. Iz tega lahko ugotovimo, da več žensk kot moških biva v stanovanju, kjer so le - te lastnice ali solastnice, kar je posledica privatizacije stanovanj in vloge družine kot jedra nekega gospodinjstva. Višji delež žensk med najemniki lahko pripišemo več dejavnikom: odhod od doma, nasilje doma, izobraževanje ali delo izven doma... Ker pa ne vemo natančno, za kakšno skupino žensk gre, ne starostno in ne izobrazbeno, in je procent v celotni populaciji zelo nizek, zelo težko sklepamo, kateri dejavnik je najpomembnejši. Višji delež žensk, ki bivajo v domovih, za razliko od moških, nam lahko pojasni demografska struktura prebivalstva Slovenije, saj je višji delež žensk v najstarejši kategoriji. Ravno tako je višji delež žensk med tistimi, ki imajo kako drugače urejen ta status, kar kaže na težek položaj žensk v primerjavi z moškimi. Lahko gre pri tej drugi obliki nastanitve žensk tudi za neko prikrito brezdomstvo, ki ga ženske navadno prikrivajo zaradi družine, otrok. Za nas je najbolj zanimiva kategorija najemnikov, saj je njihov položaj zaradi premajhne ponudbe stanovanj na trgu zapleten in spadajo najemniki med najbolj ogrožene tako zaradi kvalitete stanovanj kot tudi zaradi nemogočih nematerialnih vidikov bivanja.

Vrsta najemnega stanovanja je zanimiva predvsem zaradi primerjave deležev žensk in moških v profitnih, socialnih in neprofitnih stanovanjih, kar nam prikazuje graf št. 3.1.3.

GRAF 3.1.3: Primerjava med spoloma glede na vrsto stanovanja v %.

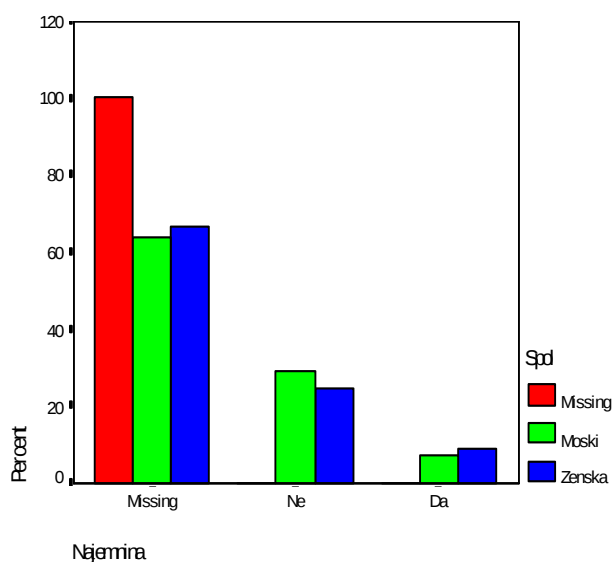

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

V neprofitnem stanovanju biva 17,2% žensk in 15,2% moških, v socialnem stanovanju pa 4,8% žensk in 4,1% moških. V obeh vrstah stanovanj je torej višji delež žensk. Zaradi nekoliko višjega deleža žensk v tej vrsti namestitve lahko sklepamo, da ima več žensk kot moških težje pogoje za samostojno pridobitev stanovanja, kot so visoke najemnine, premajhen izbor stanovanj, prezahtevni pogoji najema,... Dostopnost do profitnih stanovanj je za ženske težja kot za moške, saj imajo navadno ženske manjše prihodke, navadno so odvisne od raznih socialnih ustanov, poleg tega so slabše izobražene in imajo ob sebi še odvisne otroke, za katere skrbijo. To nam dokazujejo tudi podatki iz raziskave, saj v podnajemnem stanovanju biva 11,7% moških in 10,3% žensk in v profitnem stanovanju biva 3,4% moških in 1,4% žensk, kar nam potrjuje boljšo situacijo moških na trgu. Ti imajo običajno boljše zaposlitvene možnosti, boljšo izobrazbo, manj ovir in tako večje možnosti na področju profitnih najemnih stanovanj, ki zahtevajo višje plačilo. Sklepamo lahko tudi, da imajo moški slabši dostop do socialnih in neprofitnih stanovanj, ker nimajo odvisnih članov, kateri bi živeli z njimi in tako zniževali cenzus za takšna stanovanja.

Do razlik prihaja tudi v plačevanju najemnine. Sliko nam kaže graf št. 3.1.4. Plačuje jo 13,1% žensk in 9,9% moških. Delež žensk je sicer višji, vendar pa pri analizi tega vprašanja prihaja do problemov, ki se nanašajo na zelo majhen procent najemnikov v celotnem številu anketirancev, in ker program vključuje vse večji delež tako imenovanega deleža »missing«, kar moti verodostojnost analize rezultatov. Bolje bi bilo analizirati delež namenjen najemnini v povprečnem skupnem mesečnem dohodku gospodinjstva v zadnjih treh mesecih. A iz analize teh podatkov ugotovimo, da se delež, namenjen najemnini, razlikuje tako znotraj kot med spoloma, tako da višine najemnine ne moremo opredeliti kot nekega ključnega dejavnika, ki bi bil za statistično analizo zanimiv oziroma relevanten.

GRAF 3.1.4: Primerjava plačevanja najemnine glede na spol v %.

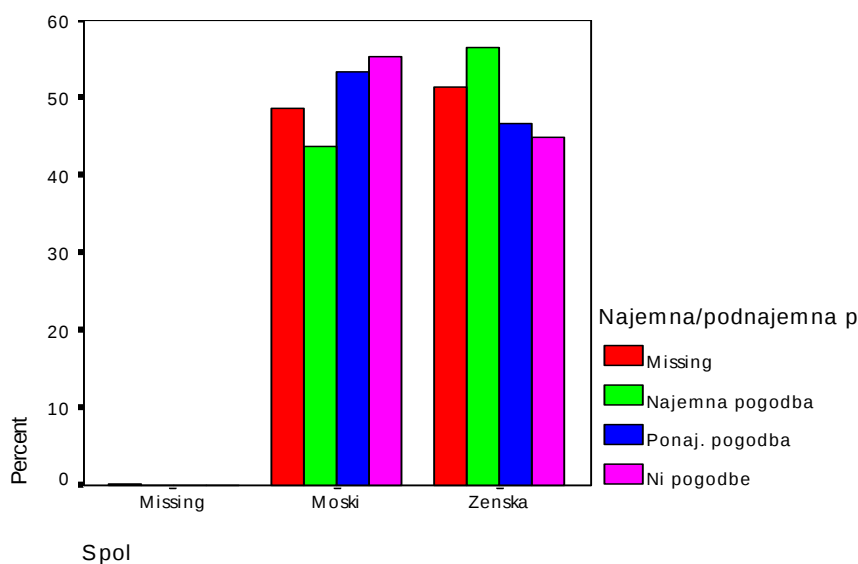

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

Graf št. 3.1.5. prikazuje sklenitev najemne ali podnajemne pogodbe glede na spol. Stanje je kar dobro, saj ima sklenjeno najemno pogodbo 43,7% moških in 56,3% žensk, podnajemno pogodbo 53,3% moških in 46,7% žensk, brez pogodbe pa je 55,2% moških in 44,8% žensk. Najemna ali podnajemna pogodba lahko bistveno vpliva na najemnika, saj lahko le tako posameznik dokazuje kraj stalnega bivališča in na ta način pridobi ustrezne dokumente, s pomočjo dokazila o stalnem bivališču pa različne oblike socialne pomoči in ugodnosti, ki iz nje izhajajo. Tu se pojavi začaran krog povezanosti problemov: brez zaposlitve nimaš finančnih sredstev za najemnino, za dostop do zaposlitve pa moraš imeti urejeno stalno prebivališče. Z urejenim stalnim bivališčem imaš pravico do socialne pomoči pri plačevanju

najemnine ali celo do socialnega stanovanja, ravno tako se lahko prijaviš na pristojnem Uradu za zaposlovanje. Delodajalci neradi zaposlujejo ljudi, ki nimajo urejenega stalnega bivališča, ker iz tega sklepajo o lastnostih posameznikov, ki niso nujno resnične: na primer o problemih, povezanih z nasiljem v družini, alkoholiziranostjo, mamili, kar delodajalci povežejo s problemi in posledično slabšo produktivnostjo delavca. Iz raziskave ugotovimo, da ima večina anketirancev najemno ali podnajemno pogodbo, saj je le 10,9% moških in 8,8% žensk v celotnem vzorcu bivalo v stanovanjih brez pogodbe, kar kaže na to, da je v naši državi zakonsko dobro organizirano to področje in da ima velika večina državljanov stanovanjsko urejen položaj.

GRAF 3.1.5: Primerjava sklenitve najemne, podnajemne pogodbe glede na spol v %.

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

Iz analize ugotovimo, da ne prihaja do velikih razhajanj v primerjavi stanovanjskega statusa. Do razlik prihaja glede na vrsto stanovanj, v katerih bivajo: delež moških je večji v stanovanjih s profitno najemnino in obratno – višji je delež žensk v neprofitnih in socialnih stanovanjih, za kar najdemo odgovor v dostopnosti do socialnega stanovanja, kjer so v boljšem položaju ženske. Pri profitnih stanovanjih pa so ženske v slabšem položaju, saj je dostopnost do primerne profitne stanovanja povezana z denarjem, ta pa s prihodki, kjer pa se pozna diskriminacija oziroma slabši položaj žensk na trgu delovne sile.

Ko opazujemo povezanost med spolom in stanovanjskim statusom, ugotovimo, da ne moremo govoriti o povezanosti. Pearsonov korelacijski koeficient, ki kaže odvisnost med pojavi, nam v tem primeru kaže na zelo majhno povezanost. Odvisnost med spolom in skupino kriterijev: lastništva, pravnega položaja, vrste stanovanja, plačevanja najemnine in sklenitve podnajemne pogodbe, znaša le 1,7% variance, kar nam kaže na majhno odvisnost med pojavi. Poleg tega je problematična veljavnost analize zaradi prevelikega deleža tako imenovanih missingov, neodgovorjenih vprašanj.

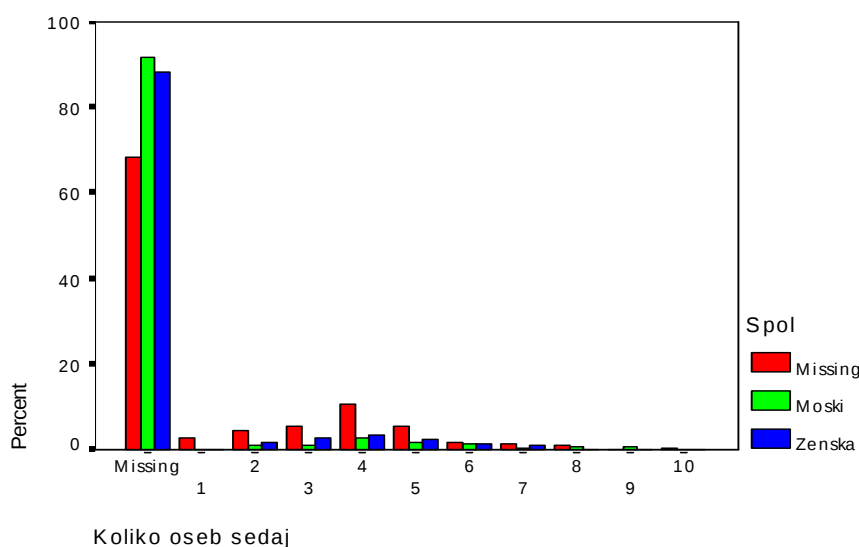
Da ne prihaja do večjih razlik med spoloma na področju stanovanjskega statusa, se moramo zahvaliti naši socialni politiki, ki je vedno skrbela za neke vrste urejenost položaja (ugodnejši najem, dodatki za najemnino,...). Velik vpliv na tem področju ima tudi privatizacija nekdanjih najemnih stanovanj, ko je veliko posameznikov pod ugodnimi pogoji oziroma s krediti prišlo do svojega - lastnega stanovanja in tako rešilo stanovanjski problem. Upoštevati moramo tudi zelo velik delež stanovanjskih hiš, ki so nastale kot posledica prejšnjega sistema ter olajšav na področju takoiimenovane »samogradnje«. Menim pa, da analiza ne kaže povsem realne slike stanja na področju stanovanjskega statusa. Verjetno bi bilo za analizo stanovanjskega statusa zanimiveje upoštevati najemnike in mlajše populacije ljudi, ki niso imeli možnosti priti do stanovanja pod tako ugodnimi pogoji, a žal takšni podatki niso na voljo. Nam pa veliko povedo razni razpisi za stanovanja, na katere se prijavijo premnogi in v katerih imajo prednost socialno šibke družine, a takšnih razpisov je malo in število stanovanj, ki so na voljo ne zadostuje za vse interesente. Pojavlja se problem premajhnega fonda najemnih stanovanj in posledično previsokih najemnin, kar pa spet kaže na problem premajhnega investiranja. Tega ta raziskava ne zajame, ker vsebuje splošen vzorec populacije in ne ene določene kategorije. Zanimivo bi bilo tudi analiziranje posameznih blokovskih predelov naših večjih mest, kjer bi bili rezultati o najemnih stanovanjih bistveno drugačni in bi bila zakonska neurejenost tega področja bistveno bolj vidna zaradi neobstoja najemne pogodbe in posledično kršenih osnovnih pravic in ugodnosti s področja stanovanja.

3.2. Analiza in interpretacija podatkov o stanovanjskih razmerah po spolu

V svoji analizi bom primerjala stanovanjske razmere s pomočjo vprašanj, ki se nanašajo na kvaliteto stanovanja. To so vprašanja o prostornosti stanovanja, velikosti stanovanja, površini na stanovalca, številu stanovalcev, številu sob, številu sob na stanovalca, o vlažnosti stanovanja in o tem kaj stanovanje ima. Osnovne pritikline se nam zdijo opremljenost z osnovno infrastrukturo ter posedovanje raznih pripomočkov, ki jih v večji meri uporabljajo ženske, kot so pralni stroj, pomivalni stroj,...

Prostornost stanovanja nam pove zelo malo, bistveno bolj pomemben podatek je površina na prebivalca. Povprečna vrednost za moške je 27,93 m² in za ženske 30,76 m². Porazdelitev površine glede na spol je zelo zanimiva, a nam ta majhna razlika le malo pove.

GRAF 3.2.1.: Število oseb, ki biva v stanovanju glede na spol v %

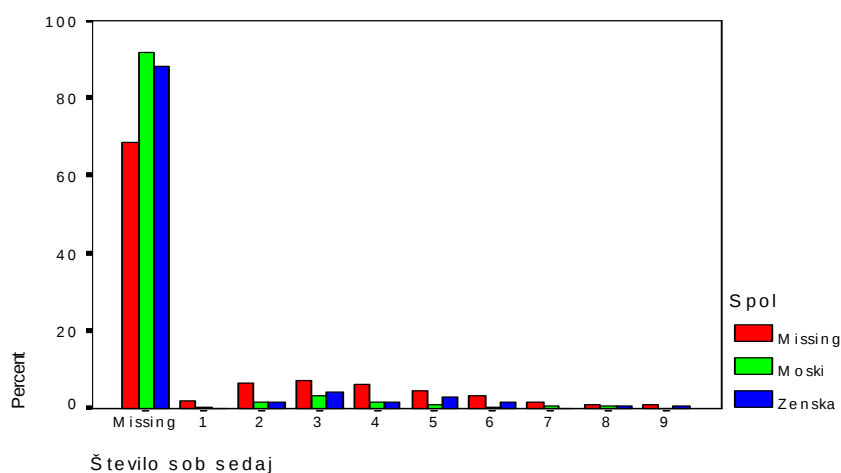

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

Primerjava števila sob glede na spol nam tudi malo pove, ker ne prihaja do velikih razlik med spoloma, poleg tega je delež izpuščenih odgovorov prevelik za kakršnokoli analizo, kar lahko opazimo iz grafa št. 3.2.2. Problem lahko omilimo, če analiziramo število sob na število oseb - preprosteje rečeno - ali ima vsak član gospodinjstva svojo sobo. Ta analiza nam da zanimive rezultate, saj ugotovimo, da imajo moški 1,21 sobe na člana in ženske 1,02 sobe na člana.

Rezultat je dober in razlika med spoloma je zelo majhna. Pove nam, da imajo moški bolj prostorna stanovanja. Prostornost pa pomeni zasebnost, nek tvoj prostor v hiši, kjer imaš svoj mir in lahko počneš, kar želiš. Verjetno se tudi ta podatek veže na prihodke, kjer se ponovno pokaže slabši dohodkovni položaj žensk.

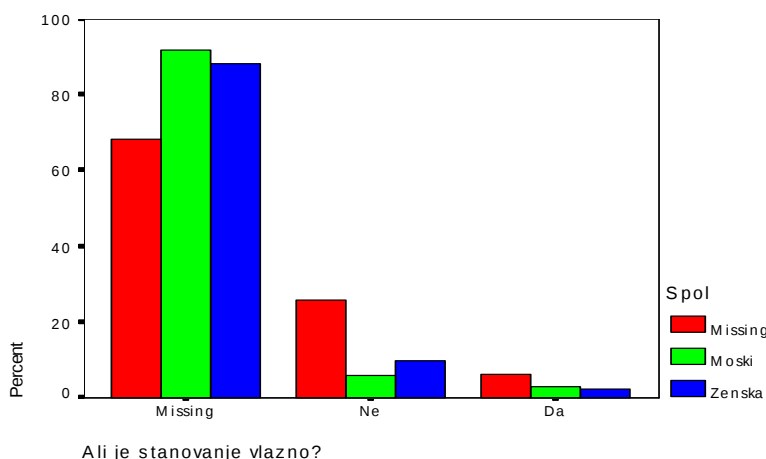
GRAF 3.2.2.: Primerjava števila sob glede na spol v %.

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

Primerjala sem še vlažnost stanovanja. Ugotovila sem, da kar 79,3% celotne populacije živi v stanovanju, ki ni vlažno. Med tistimi, ki bivajo v vlažnih stanovanjih, je malenkostno večji delež moških, ki bivajo v vlažnih stanovanjih, kar je razvidno tudi iz grafa št. 3.2.3. To vprašanje sem upoštevala v analizi, ker se mi je zdelo pomembno ugotoviti, ali ženske pristanejo na slabše pogoje, samo da imajo streho nad glavo. Poudarila bi, da so cenejša stanovanja navadno starejša in locirana v kletnih predelih. Ker pa imajo ženske manj sredstev, me je zanimalo, ali bo delež žensk, ki živijo v stanovanjih slabše kakovosti, večji ali ne. Zanimivo se mi je zdelo, da je situacija nasprotna od pričakovane. A ta rezultat lahko pojasnimo z večjim deležem moških med najemniki.

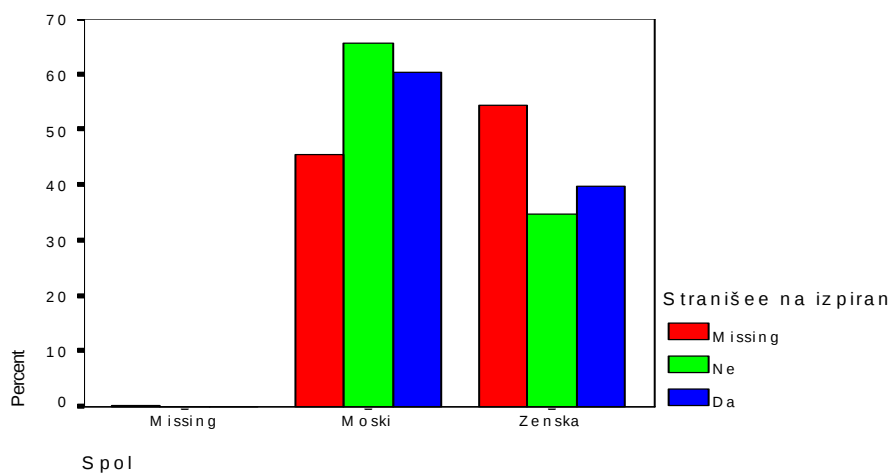
GRAF 3.2.3.:Primerjava vlažnosti stanovanja glede na spol v %

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

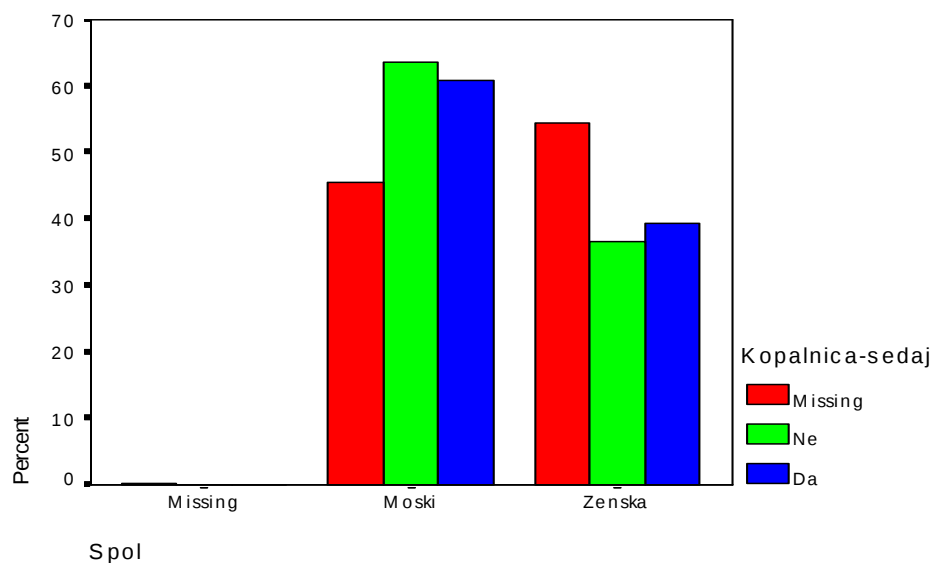
Opremljenost stanovanja s straniščem na izpiranje kaže graf 3.2.4. Ugotovimo, da ima stranišče na izpiranje več moških kot žensk. Opremljenost s kopalnico nam kaže graf št. 3.2.5. Ugotovimo, da je slika podobna kot pri opremljenosti s straniščem na izpiranje. Razlike so kar velike, a stanje na področju opremljenosti stanovanja s higienskimi prostori ni tako hudo. To kaže na dobro opremljenost in stanje stanovanj. Problem nastane na zelo velikem deležu nepridobljenih odgovorov predvsem pri ženskah, kar lahko sliko spremeni.

GRAF 3.2.4.: Primerjava opremljenosti stanovanja s straniščem na izpiranje v % glede na spol.

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

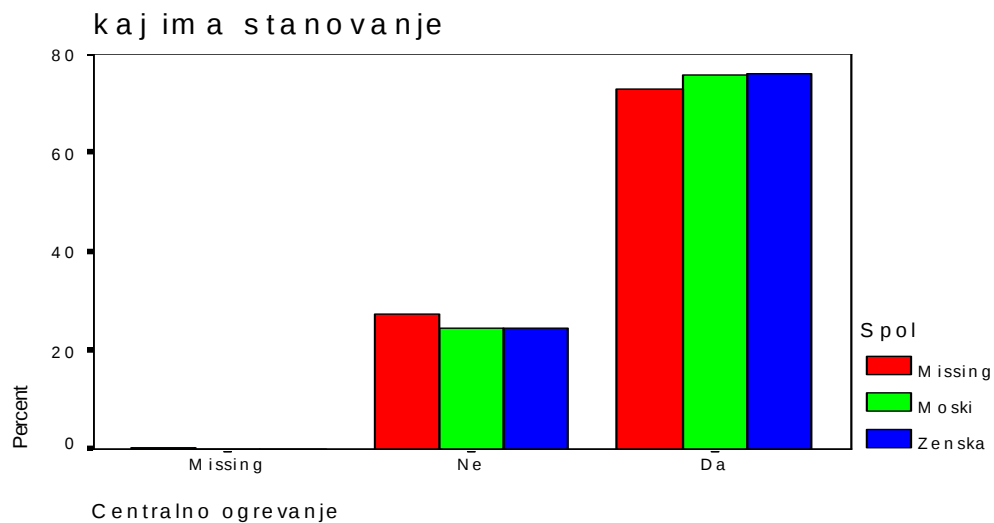
GRAF 3.2.5.: Primerjava opremljenosti stanovanja s kopalnico v % glede na spol.

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

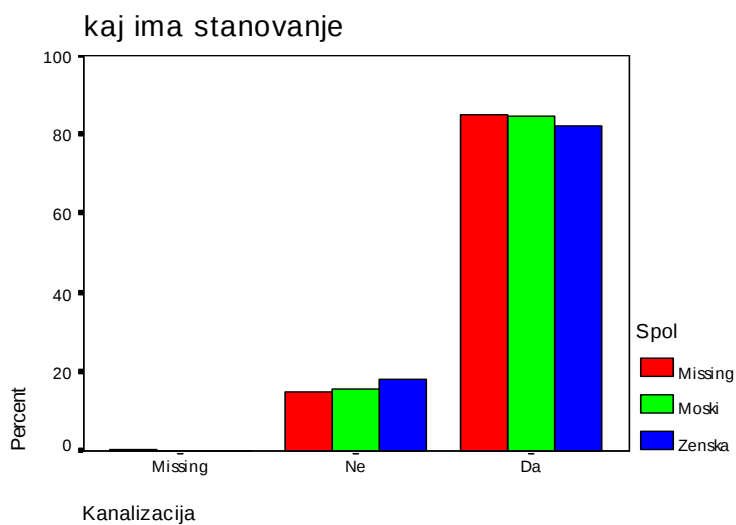
Omenila sem, da bom primerjala tudi opremljenost stanovanj z osnovno infrastrukturo. Tu ne opažam nobenih razlik, saj je večina stanovanj ne glede na spol opremljena z vodo, elektriko, centralnim ogrevanjem (graf 3.2.6), kanalizacijo (graf 3.2.7) in telefonom (graf 3.2.8). Zasluge za to lahko pripišemo velikemu razmahu različnih bolezni (predvsem kuge v Evropi), ki so pripomogle k zakonski urejenosti tega področja in investiranju v tovrstno infrastrukturo. Pri nas je na urejenost tega področja vplivala država, ki je v prejšnjem režimu s pomočjo enakosti ter z vpeljavo velikega števila prostovoljnih del in s samoprispevki izgradila večji del tega omrežja. Ravno tako primerjava v številu različnih gospodinjskih pripomočkov ni pokazala na kakršnakoli razlikovanja. K razmahu vseh gospodinjskih pripomočkov so prispevali zmeraj višji standardi čistoče, nizek delež pralnic in »nuja«, v največji meri pa različni ugodni načini nakupa le - teh.

GRAF 3.2.6.: Primerjava opremljenosti stanovanja s centralnim ogrevanjem v % glede na spol.

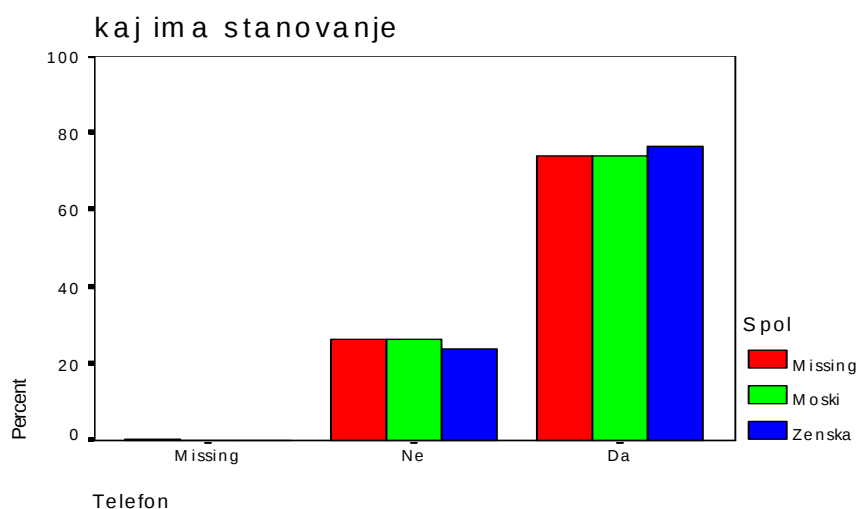
VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

GRAF 3.2.7.: Primerjava opremljenosti stanovanja s kanalizacijo v % glede na spol.

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

GRAF 3.2.8.: Primerjava opremljenosti stanovanja s telefonom v % glede na spol.

VIR: Izračuni iz raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji 1994.

Ko opazujemo povezanost med spolom in stanovanjskimi razmerami, ugotovimo, da ne moremo govoriti o povezanosti. Pearsonov korelacijski koeficient kaže na zelo majhno povezanost. Odvisnost med spolom in skupino kriterijev, ki sem jih zgoraj opisala, je sicer malo višja kot pri stanovanjskem statusu, a še vedno zelo majhna, znaša le 5,8% variance. Kar nam le malo pove o povezanosti med dvema spremenljivkama, problemi pa nastanejo pri večini odgovorov, ko je delež neodgovorjenih ali izpuščenih (preskoki) zelo visok in je celo višji od različnih odgovorov, kar negira verodostojnost tako dobljenih rezultatov in tez, ki jih lahko iz tega pridobimo.

Glede na celotno analizo bi lahko sklepali, da nam da zelo zanimive rezultate. Pričakovali smo slabši položaj žensk na področju stanovanjskih razmer in odkrili nekoliko slabšo situacijo za moške ne nekaterih področjih, kot so površina stanovanja, posedovanje svoje sobe ter vlažnost, medtem ko je stanje žensk slabše predvsem na področju posedovanja higienskih prostorov. Razlike bi lahko utemeljili z večjim deležem moških med najemniki in posledično slabši vrsti teh stanovanj. Slabši položaj žensk pa lahko pojasnimo z večjim deležem žensk v neprofitnih in socialnih stanovanjih. A tu gre za majhne razlike, zato lahko mirno rečemo, da oboji živijo dobro, za kar bi se morali zahvaliti državi, ki je preko socialne politike in njenih mehanizmov podpirala slabše skupine in na ta način ohranjala enakost, predvsem pa spodbujala nek minimalni stanovanjski standard, ne toliko glede površine stanovanj kot glede infrastrukture. S pomočjo javnih vlaganj in spodbujanjem privatnih investicij predvsem preko

ugodnih kreditov je prispevala k velikosti stanovanjskega sklada, ki je omogočal enostaven dostop do stanovanja.

Zaradi tega se danes še toliko bolj pozna slabše investiranje v stanovanjsko gradnjo tako s strani države in občine kot tudi s strani podjetij in posameznikov, ki jo je posebej prizadela privatizacija najemnih stanovanj, ki je poslabšala ponudbo. Posledica tega je velika vrzel v ponudbi stanovanj, ki jo občutijo predvsem socialno šibke skupine, mednje pa lahko uvrstimo predvsem mlade, matere samohranilke in starejše ljudi, ki potrebujejo kakršnokoli oskrbo. Za te skupine velja, da je nakup stanovanj nemogoč zaradi majhne ponudbe in posledično previsokih cen, zanje je celo najemnina v večini primerov previsoka. Videli bomo, kako se bo situacija razvila, ko se bo uveljavil nacionalni stanovanjski program, kaj se bo zgodilo z njegovimi varčevalci, in ali bo država preko njega rešila ta problem. Prva stanovanjska shema se je sicer že iztekla in ni prinesla bistvenih sprememb. Na trgu ni bilo opaziti neke povečane ponudbe stanovanj, v razpisu stanovanjskega sklada za ugodnejši nakup stanovanj so le – ta celo ostajala in so morali razpis ponoviti, vzrok je mogoče povpraševanje po predvsem manjših stanovanjih. Verjetno bi bilo v prihodnje dobro, da bi stanovanjski sklad v sodelovanju z občinami med varčevalci opravil ankete in analize morebitnih nakupnih zmožnosti varčevalcev in tako lažje prilagodil ponudbo povpraševanju, predvsem pa v sodelovanju z občinami več investiral v neprofitna stanovanja. Tako bi olajšali položaj posameznikom, ki so v stiski in nujno potrebujejo nastanitev (v primerih nasilja v družini) in socialno šibkejših skupinam (v primerih prisilnih deložacij), v teh primerih pa najpogosteje nastopajo matere samohranilke in ženske, žrtve nasilja v družini.

SKLEP

Stanovanje je zaradi mnogih lastnosti, ki ga opredeljujejo, in tega, kako nam omogoča zadovoljevanje naših potreb, kompleksno. Od vsakega posameznika je odvisno, katerim lastnostim stanovanja da prednost. Tako nam nudi najvišjo stopnjo zadovoljstva lastno stanovanje, v smislu varnosti. Ne smemo pa zanemariti niti prednosti najemnega stanovanja, ki nam omogoča nevezanost na nek prostor, kraj. Sami se moramo v okviru naših zmožnosti in želja odločiti.

S procesom modernizacije so se spremenile tudi zahteve glede stanovanja. Tako niso pomembne samo notranje stanovanjske površine, vedno večjo vlogo igra tudi okolica, hrup, dosegljivost urbanih storitev,... Ugotovimo tudi, da je stanovanjski standard sicer pomemben, da pa so še pomembnejše tiste značilnosti stanovanja, ki zadevajo uporabo stanovanja in svobodno odločanje o njem.

S pravnega vidika je v nacionalnih zakonodajah in s pomočjo mednarodnih konvencij prišlo do tega, da je človekova pravica do primerne stanovanja postala ena temeljnih. Vedno večjo skrb se posveča pravni varnosti uporabe, posesti stanovanja, dostopnosti storitev, materialov in infrastrukture, cenovni dosegljivosti, stroškovnemu vidiku, ne previsoki najemnini ter primernosti za bivanje. Lokacija stanovanja mora dopuščati dostop do zaposlitvenih možnosti, zdravstvenih, izobraževalnih, varstvenih in drugih storitev. Način gradnje in material morata biti takšna, da dopuščata primerno izražanje kulturne identitete in raznolikosti. Korak naprej je storila Agenda Habitat, ki je poudarila, da je potrebno posvetiti posebno pozornost razmeram in potrebam ranljivih skupin, mednje je prištela ženske in jim namenila posebno poglavje, ki temelji na udeležanju enakopravnosti med spoloma (Agenda, 1996:37). Pomembno je tudi to, da je bil v Sloveniji v letošnjem letu končno sprejet nov stanovanjski zakon, ki uvaja vrsto novosti, med drugim boljšo zaščito kupcev in najemnikov stanovanj ter boljše upravljanje stanovanj in še celo vrsto sprememb (http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/sprejeti_zakoni.html).

Tradicionalno so ženske opredeljene kot ranljiva skupina na stanovanjskem področju, predvsem zaradi stereotipnih predstav, ki jih zasledimo v družbi. Glavno vlogo pri tej diskriminaciji lahko pripišemo patriarhalnemu konceptu, ki je z ohranjanjem ženske doma in

na drugi strani z »razpadom tradicionalne družine« prisilil ženske v zaposlovanje izven doma in jih tako dvojno obremenil ter postavil v slabši položaj na trgu delovne sile. Pojavile so se tudi nove oblike družin, ki zahtevajo svojevrstno namestitev. Na vse to pa se projektanti stanovanj in stanovanjske politike niso odzvali, kar povzroča pomanjkanje manjših stanovanj in tako višjo ceno le - teh. Posledica tega je težji dostop do stanovanja, na kar so se ženske odzvale z vezanostjo na tradicionalno družino. Do problemov pa prihaja tudi zaradi težjega dostopa do zaposlitve in posledično do stanovanja, kar uvrsti ženske v nizko proračunska gospodinjstva, ta pa imajo pogostejše probleme dobiti primerno stanovanje ter ga zadržati. Ženske se od moških razlikujejo tudi v tem, kako so na dom navezane, saj jim le ta pomeni varnost, stabilnost in ga vidijo kot prostor, namenjen družini, in odraz samih sebe. V aktivnostih, ki jih počnejo doma, so ženske vključene v razna gospodinjska opravila, medtem ko se moški ukvarjajo z manjšimi popravili.

Več dejavnikov opredeljuje in vključuje žensko v rizično skupino, kot so na primer doživljanje nasilja v družinskem krogu, skrbstveno delo za otroke in ostarele oskrbovance, nagnjenost k nezaposlenosti in brezdomstvo, problemi glede prikritega brezdomstva, problemi z državljanstvom, zlasti ko gre za ženske z statusom začasnih begunk, problemi zaradi fizičnih in duševnih prizadetosti in dolgotrajnih duševnih stisk ter diskriminacije zaradi etničnega porekla in problemi, ki izhajajo iz nujnosti kontinuirane skrbi, ki so pogostejši pri starejših ženskah. Mnogo teh problemov je bilo omiljenih zaradi zavetja, ki jim ga je nudila družina, katere vloga pa se je s časom spremenila. Za tiste posameznice, ki jih tradicionalni okvir družine ne ščiti več ali pa imajo probleme z nasiljem v družinskem krogu, je poskrbljeno v neprofitnih, človekoljubnih organizacijah in centrih za socialno delo. Večjo skrb posvečajo predvsem ženskam z majhnimi otroki in nosečim ženskam.

S pomočjo analize dela podatkov raziskave Kvaliteta življenja v Sloveniji v letu 1994 sem prišla do rezultatov, ki kažejo drugačno sliko, kot je v naši zavesti. Rezultati kažejo na majhne razlike v stanovanjskem statusu in stanovanjskih razmerah glede na spol in kar je najbolj presenetljivo: slabše ne živijo ženske, ampak moški. Ko primerjamo lastništvo stanovanja moških in žensk, ugotovimo, da je glede na lastništvo stanovanja položaj enak, da so oboji večinoma lastniki, 88,1% moških in 84,9% žensk. Glede na pravni položaj stanovalca ugotovimo določene razlike. Med ženskami je več najemnikov 4,4% kot med moškimi 3,3% in uporabnic drugih namestitev, kot so domovi 0,2%, kar kaže na to, da je določen delež žensk v slabšem položaju, vendar sem ugotovila, da je ta razlika prisotna samo v starostno

najvišji skupini. Glede na vrsto stanovanja ugotovimo razhajanja ravno na področju tistih stanovanj, ki jih država in socialne ustanove namenijo skupinam, ki imajo probleme pri najdbi ustrezne namestitve. Tako je ta odstotek višji za ženske v neprofitnih stanovanjih kjer biva 17,2% in 4,8% v socialnih stanovanjih v primerjavi z 15,2% moških v neprofitnih in 4,1% v socialnih. Boljšo situacijo moških kaže višji delež tistih, ki zasedajo podnajemna in profitna stanovanja. Tako najdemo v podnajemnem stanovanju 11,7% moških in 10,3% žensk, ter 3,4% moških in 1,4% žensk v profitnem stanovanju. Pri plačevanju najemnine ugotovimo, da jo plačuje več žensk, 13,1%, brez podnajemne pogodbe pa je več moških, 55,2%. Vse te razlike niso velike, kažejo pa na velik vpliv socialne politike, ki je z urejenostjo in zakonodajo ublažila razlike in ponudila ter omogočila ženskam boljši dostop do socialnih in neprofitnih stanovanj. Na področju stanovanjskih razmer ugotovimo, da imajo ženske več uporabne površine na osebo - 30,76m², moški pa 27,93m², a manjše število sob na osebo, le 1,02 sobe ženske v primerjavi z 1,21 sobe moški. Ta ugotovitev nam pove lahko to, da najemajo ženske večja stanovanja z manjšim številom sob, kar nam pokaže samo manjšo zasebnost v njih. Kaže pa lahko tudi na kakovost najemnih socialnih in neprofitnih stanovanj ter tako na slabšo kakovost. A kot sem že prej poudarila, ta razlika ni velika. Tako moški kot ženske živijo v stanovanjih primerne standarda z vsemi osnovnimi pritiklinami, za kar je v veliki meri zaslužna država. Obe skupini prebivalstva sta tudi dobro preskrbljeni z večino gospodinjskih pripomočkov.

Analiza nam kaže, da velikih razlik med moškimi in ženskami v Sloveniji na stanovanjskem področju ni. To pa ne pomeni, da to v celoti drži, saj je premalo podatkov o stanovanjskem statusu, predvsem pa ni veliko raziskav na tem področju, ki bi nam prikazale stanja. Sama sem mnenja, da so v zadnjem času te razlike zelo prisotne, a težje opazljive, ker je vloga družine pri nas še zelo močna in dogajanja v njej skrita pred javnostjo. Samo podatki o nasilju nad ženskami in razne vse pogostejše publikacije ter pobude za ustanovitev novih zavetiščih za ženske v varnih hišah nam kažejo na to, da se javno mnenje glede tega spreminja. Pomembno pa je tudi, da se je sama zakonodaja na tem področju spremenila v korist trpinčenih žensk, ki so zaradi nasilja dobile prednost pri točkovanju za socialno stanovanje. Država bi morala uresničevati nacionalni stanovanjski program, najmanj 10.000 stanovanj na leto (<http://slonep.net/mediji/novice.html>). Z vplivanjem na občine, bi morala z aktivno stanovanjsko politiko čimprej zagotoviti zadostno število stanovanj za premnoge, predvsem za mlade družine in samske, ter na ta način umiriti črni trg in razne špekulacije glede najemanja stanovanj brez pogodbe, s previsokimi najemninami, pod nemogočimi pogoji in v

slabih razmerah. V prihodnje bi morali poskrbeti predvsem za namestitve žensk - žrtev nasilja, brezdomk in žensk z nepreskrbljenimi otroki širom slovenskega ozemlja. Nuditi bi jim morali kaj več kot začasno šestmesečno namestitev, morali bi poskušati reševati njihove stanovanjske probleme in tako vplivati na kakovost življenja žensk.

Nalogo zaključujem z ugotovitvijo, da se moški in ženske na stanovanjskem področju v Sloveniji ne razlikujejo. Teoretski del, ki temelji na tuji literaturi in raziskavah, kaže na slabše razmere žensk. Analitski del, ki pa temelji na podatkih iz naših raziskav, nam kaže ravno nasprotno sliko, da ženske živijo celo boljše. Iz tega sledi, da je zelo težko oceniti, ali so rezultati analize odraz realnega stanja pri nas. Glavna težava je v premalo raziskovanem stanovanjskem področju, saj je bilo izvedenih zelo malo raziskav na to temo v naši državi, predvsem pa je naše literature na to temo zelo malo. Primerjave z drugimi državami pa so zelo težke, ker je bila vloga socialne politike v naši državi zelo velika in je pustila trajne posledice na prebivalstvu. Dejstvo pa je, da je za takšno stanje kriva naša socialna politika, ki je spodbujala enakost in dostop do stanovanja za vse, ter privatizacija fonda javnih stanovanj, ki je omogočila zelo ugoden nakup stanovanj tedanjim najemnikom, ne glede na to, ali so bili ali ne zmožni stanovanje vzdrževati. S tem se je zmanjšal fond najemnih stanovanj in omejila ponudba »javnih« stanovanj, kar pa se pozna predvsem v socialno šibkejših skupinah in med zapostavljenimi, kamor lahko uvrstimo prav ženske.

LITERATURA

1. Agenda Habitat (1997) Urad RS za prostorsko planiranje, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana.
2. Avramov Dragana (1995): Homeless in the European Union. Bruselj: FEANSA.
3. Kam Wah Chan (1997): Social Construction of gender Inequality in housing system: housing experience of women in Hong Kong. Ashgate Publishing Ltd, Aldershot.
4. Barbara Černič Mali, Janja Kreitmayer (1999): Socialna stanovanja in nekaj značilnosti stanovanjske politike v Sloveniji v Srna Mandič: Pravica do stanovanja: Brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin. Visoka šola za socialno delo, Ljubljana.
5. Dosje: Nasilje nad ženskami (1999) Urad vlade RS za žensko politiko, Ljubljana.
6. Robyn Dowling (1998): Gender, class and home ownership: Placing the connections. Housing studies, 13, 4, str.471-486.
7. Karel Gržan (2000): Da življenje. Družina d.o.o., Ljubljana.
8. Deirdre Heenan, Anne Marie Gray (1997): Women, Public Housing and Inequality: A Northern Ireland Perspective. Housing Studies, 12, 2, str. 157-171.
9. Maca Jogan (1990): Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma. Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Ljubljana.
10. Franc Leskošek (2002): Slabotna breza se upogne, hrast zlomi. Delo, 28.1.2002, str. 12.
11. Problemi na ženskih hrbtih. Delo, 9.3.20001, Ljubljana.
12. Srna Mandič (1996): Stanovanje in država. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.

13. Srna Mandič (1996): Stanovanjski parametri kakovosti življenja in spremembe v zadnjem desetletju v Ivan Svetlik: Kakovost življenja v Sloveniji. Teorija in praksa, Ljubljana.
14. Srna Mandič(1999): Odgovornost države in novi programi v Srna Mandič: Pravica do stanovanja: Brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin. Visoka šola za socialno delo, Ljubljana.
15. Srna Mandič(1999): Stanovanjska tveganja, ranljive skupine in novi pogledi v Srna Mandič: Pravica do stanovanja: Brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin. Visoka šola za socialno delo, Ljubljana.
16. Sonja Merljak (2001): Nazaj k nasilnežu ali v spolno suženstvo. Delo 11.7.2001.
17. Tanja Rener (1995): Ideologija krize v Tanja Rener: Družine: različne – enakopravne. Vitrum, Ljubljana.
18. Stanovanjski zakon (1991). Uradni list RS 18/91.
19. Barbara Starič Strajnar(1995): Nova organiziranost stanovanjskega področja z vsemi novonastalimi problemi in ukrepi. Glasilo Urbanističnega inštituta RS - Urbani izzivi, Ljubljana.
20. Annabel Tomas, Helga Ditter (1995): The experience of homeless women: An exploration of housing histories and the meaning of home. Housing studies, 10, 4, str. 493-512.
21. The Encyclopedia of housing (1998) Lodon: Sage
22. Zakon o socialnem varstvu (1992). Uradni list RS 54/92.
23. Darja Zaviršek (1999): Ranljivost žensk na stanovanjskem področju v Srna Mandič: Pravica do stanovanja: Brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin. Visoka šola za socialno delo, Ljubljana.
24. http://www.dz-rs.si/si/aktualno/spremljanje_zakonodaje/sprejeti_zakoni/

sprejeti_zakoni.html

25. <http://www.karitas.si>

26. <http://www.uem-rs.si/slo/statistika/druzina.html>

27. http://www.vzp-rs.si/slo/novice/projekti_boj_proti_nasilju.html

28. <http://www.genderaudit.com>.

29. <http://www.undp.org/gender/resources/mono1.html>

30. <http://www.unhchr.ch/html/intlinst.htm>

31. <http://www.uem-rs.si/slo/novice/izjava26112001.doc>

32. <http://www2.gov/zak/akt-vel.nsf>

33. <http://evropa.gov.si/evroprirocnik/question/>

34. <http://www.svet-sios.si>